

งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง

กรณีศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

Self-guided Study in Historical Tourist Attraction:

A Case Study of Wat Mahataj Worawihan,

Phetchaburi Province.

มนทิชา แจ่มจันทร์

สนับสนุนทุนวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
คำถามการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์.....	8
2 ทบทวนวรรณกรรม.....	10
การท่องเที่ยวในสังคมไทย.....	10
การท่องเที่ยวกับประวัติศาสตร์.....	11
จังหวัดเพชรบุรีกับการท่องเที่ยว.....	14
ศักยภาพการพัฒนาและการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี.....	15
ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	17
วัฒนธรรม: แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โดดเด่นของเพชรบุรี.....	19
ความสำคัญของข้อมูลและอาสาสมัครนำเที่ยว.....	33
การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการเรียนรู้.....	35
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46

4	ผลการวิเคราะห์.....	47
	แบบประเมินอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหารโดยนักท่องเที่ยว.....	47
	แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร	52

บทที่	หน้า
5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ 57
	สรุปผล 57
	อภิปรายผล 63
	ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ 65
	ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป 65
	บรรณานุกรม 66
	ภาคผนวก 69
	ภาคผนวก ก แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี 70
	ภาคผนวก ข แบบประเมินอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี 72
	ภาคผนวก ค รูปภาพการอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวและการลงพื้นที่ 74
	ภาคผนวก ง คู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง 77
	ภาคผนวก จ ภาพการจัดอบรมอาสาสมัครนำเที่ยว 21-22 มิถุนายน 2557 78
	ภาคผนวก ฉ ภาพการประชุมรายงานสรุปผลการลงพื้นที่ของอาสาสมัครนำเที่ยว 20 กันยายน 2557 81
	ภาคผนวก ช บทความการเผยแพร่ผลงานวิจัย 84
	ภาคผนวก ซ การเผยแพร่ผลงานวิจัยโดยได้นำไปใช้ประโยชน์ 106

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย	8
2	ปูนปั้นจำลอง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ.....	27
3	พระวิหาร	28
4	ภายในพระวิหาร	28
5	พระแม่ธรณีบีบมวยผมปราบมารผจญ.....	29
6	ระเบียงครอบพระปราสาท.....	29
7	พระอุโบสถ	30
8	ใบเสมา หินทรายแดง	30
9	เจดีย์พรหมสี่หน้า.....	31
10	พรหมสี่หน้าบริเวณพลียอดเจดีย์.....	31
11	เวทีแสดงละครชาตรี คณะปทุมศิลป์.....	32
12	รถประจำคณะปทุมศิลป์	32
13	ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	46

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การจัดอันดับและคะแนนชี้วัดความสามารถทางการแข่งขันด้านความพร้อม ทรัพยากรท่องเที่ยว เฉพาะประเทศในภูมิภาคอาเซียน	50
2	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตอนที่ 1).....	66
3	ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่อคู่มือ (ตอนที่ 1)	68
4	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตอนที่ 2).....	70
5	ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่อคู่มือ (ตอนที่ 2)	72
6	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ตอนที่ 3).....	75
7	ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่ออาสาสมัครนำเที่ยว ...	77

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเพื่อองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในจังหวัดเพชรบุรีผ่านคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะสำเร็จลุล่วงลงมิได้ถ้าขาดผู้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัย ดังนี้

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระเดชพระคุณเจ้าท่านพระราชสุวรรณหมุนี (แคล้ว อุตตโม) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ที่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ของวัดมหาธาตุฯ เป็นสถานที่ในการดำเนินงานวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากกับงานวิจัยชิ้นนี้

ขอขอบคุณ คุณเกียรติศักดิ์ กล่อมสกุล (พี่กบ) มักคุเทศก์เมืองเพชรฯ ที่ให้ข้อมูลและสาธิตการนำเที่ยวให้กับอาสาสมัครนำเที่ยวในโครงการวิจัยได้ดูเป็นตัวอย่าง และขอขอบคุณ อาจารย์กิตติพงษ์ พึ่งแดง (ครูเจี๊ยบ) กลุ่มสมบัติแม่น้ำเพชร ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลอย่างมากมายในการเก็บทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ อาจารย์และขอขอบใจนักเรียนโรงเรียนบ้านลาดวิทยาและวิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองใช้คู่มือฯ และมีการเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงคู่มือฯ ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณทั้งหมดในการดำเนินงานวิจัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัย

สุดท้าย ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้และคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดและของประเทศไว้สืบต่อไป ซึ่งเป็นเจตนารมณ์หลักของงานวิจัยนี้เช่นกัน

ผู้วิจัย

มกราคม 2558

บทที่ 1

บทนำ

1.ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศได้มาก ถือเป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้เป็นลำดับต้นๆของประเทศ (พิฑูรย์ ทองฉิมและคณะ, 2556) อีกทั้งยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้เกิดการขยายตัวในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศได้เป็นอย่างดีเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่สุดอีกทั้งยังเป็น

อุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจมากมายหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางตรงและทางอ้อม ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจการโรงแรม ธุรกิจการท่องเที่ยวอาหารและเครื่องดื่มการผลิตสินค้าทางการเกษตร รวมทั้งกิจการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของรัฐ เป็นต้น นอกจากนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีความสำคัญต่อสังคม ทั้งในท้องถิ่น ที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ทำให้คนในชุมชนไม่เกิดการอพยพไปหางานทำในสถานที่อื่น อีกทั้งยังพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่นซึ่งส่งผลดีไปถึงระดับประเทศ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงมีบทบาทที่สำคัญหลายประการทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดีสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรงทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศ (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณและ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555)ซึ่งท่ามกลางการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้นกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานานในระดับประเทศไทยทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนั้นมีความพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมองค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมดังนั้นจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์และการพัฒนามรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะนอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศแล้วยังมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์

ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์(historical tourism) นั้นจึงเป็นสิ่งที่คนไทยควรตระหนัก ตั้งแต่ในอดีต การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาพฤติกรรมในอดีตของมนุษย์ผ่านร่องรอยหลักฐานต่างๆและร่องรอยเหล่านี้ก็ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเวลาต่อมาประวัติศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในแง่ที่ว่าองค์ความรู้ของประวัติศาสตร์จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงความเป็นมาของสถานที่ต่างๆได้อย่างลึกซึ้ง เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตตลอดจนวิเคราะห์พฤติกรรมผู้คนในอดีตที่มีความสัมพันธ์ต่อแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลความรู้ทางประวัติศาสตร์ยังมีส่วนสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกต่อแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวจนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกของชาติขณะที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นเรื่องของพัฒนาการชุมชนย่อยในสังคมใหญ่นั้นก็มีส่วนสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกในเชิงดังกล่าวไม่น้อยเนื่องจากสาระจะทำให้ชาวชุมชนท้องถิ่นรู้ที่มาของตนเองผ่านร่องรอยหลักฐานต่างๆที่ต่อมาได้กลายเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาของชุมชน เช่นวัด โบราณสถานโบราณวัตถุ และแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากที่สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (International Council On Monuments And Sites : ICOMOS) เสนอกฎบัตรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการสถานที่อันเป็นสัญลักษณ์มรดกเพื่อการท่องเที่ยว (International Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance) โดยมีสาระสำคัญได้แก่การจัดการท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างรับผิดชอบพร้อมกับการจัดการที่ดีควบคู่กันระหว่างคนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนโดยมีการอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยวในแหล่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งมีจุดเน้นสำคัญก็คือนอกจากจะสร้างความรื่นรมย์แก่ผู้มาเยือนแล้วก็ต้องเป็นการจัดการท่องเที่ยวเพื่อคุ้มครองมรดกทางประวัติศาสตร์ด้วยอาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์เป็นทั้งโครงสร้างและเนื้อหาสาระที่เป็นรากฐานให้แต่ละสังคมได้เจริญเติบโตและกลายเป็นองค์ความรู้หรือบทเรียนให้ชุมชนหรือสังคมในท้องถิ่นได้เรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์เพื่อสร้างสรรค์ลักษณะต่างๆของชุมชนหรือสังคมให้มีความเข้มแข็งมีพลังเป็นต้นทุนเพียงพอที่จะใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว (ศูนย์สื่อการเรียนรู้, 2554)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่น่าสนใจ ทั้งจากกระแสด้านความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือการถูกจัดให้เป็นกลุ่มสินค้าการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่มุ่งรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยจะมีการสนับสนุนการกำหนดจุดขายที่ชัดเจนและเชื่อมโยงให้เกิดการเกี่ยวพันกันภายใต้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นเป็นการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชุมชนหลังเพื่อชื่นชมและเรียนรู้ต่อประวัติศาสตร์และโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยว นั้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นั้น รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น การจัดรายการเส้นทางท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถานต่างๆ อนุสาวรีย์/อนุสรณ์สถาน สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นต้นทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบอย่างมีคุณภาพ หากขาดการจัดการที่ดีจะมีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว นั้นได้เช่นกัน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้แก่

- การดำเนินการโดยคำนึงถึงศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว
- การดำเนินการโดยคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว
- การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่ต้องมีการจัดการด้านการอนุรักษ์ ด้านการบริหารจัดการ
- การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก การเปิดโอกาสและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการ

กระจายรายได้สู่ชุมชน(Ok Nation.net, 2553)

อย่างไรก็ตามปัญหาหนึ่งที่แหล่งท่องเที่ยวต้องเผชิญก็คือนักท่องเที่ยวไทยมักนิยมท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนาน บันเทิง เป็นส่วนใหญ่ทั้งๆ ที่ประเทศไทยของเรามีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีมากมาย ที่ควรค่าแก่การท่องเที่ยวซึ่งบางครั้งไม่ค่อยได้รับความนิยมนักจากนักท่องเที่ยวมากเท่าที่ควร

นับตั้งแต่สังคมไทยได้นำเอาแนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมาได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างทั้งในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ เช่นการขยายตัวของชุมชนเมือง ย่านอุตสาหกรรมต่างๆและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาแทนที่ค่านิยมธรรมเนียม ประเพณีแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมาช้านานทำให้คนในสังคมหลงลืม“อัตลักษณ์”ทางสังคมของตนเองปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นท่ามกลางบริบทของการพัฒนาในเชิงอุตสาหกรรมหลากหลายรูปแบบรวมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งได้มีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมมาเป็น“สินค้า”ที่จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวการจัดการทรัพยากรในรูปแบบนี้เป็นการใช้“ความรู้”จากภายนอกเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มอำนาจรัฐและทุน โดยละเลยองค์ “ความรู้”หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”ของชาวบ้านที่เป็นกลไกทางสังคมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนของมาช้านาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในการจัดการท่องเที่ยวของสถานที่หลายแห่งชุมชนในพื้นที่จึงมีส่วนร่วมน้อยมากทำให้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนถูกปล่อยปละละเลยไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร และขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชนรุ่นหลัง (อนุชิต สิงห์สุวรรณ, 2555)

งานวิจัยนี้จึงเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาสื่อเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของท้องถิ่น โดยใช้อาสาสมัครนำเที่ยวเป็นสื่อ จากงานวิจัยของหนึ่งหทัยขอผลกลาง (2547) ทำการวิจัยเรื่องสถานการณ์และกระบวนการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผลการวิจัยพบว่า สื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคือสื่อบุคคลเนื่องจากสามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป้าหมายและสามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้สำหรับ สื่อเฉพาะกิจเช่นสื่อแผ่นพับคู่มือแนะนำเที่ยวก็ควรนำไปเผยแพร่ในแหล่งท่องเที่ยวดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาคู่มือเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ด้วยตนเองสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวของท้องถิ่น ซึ่งเน้นเยาวชนในท้องถิ่น จากการศึกษาเรื่อง ความต้องการคู่มือประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรยุวอาสาสมัครนำเที่ยวกรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ เรณุกา กลับสุข (2551) เยาวชนในท้องถิ่นนั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพราะทำหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวให้ข้อมูลความรู้ต่างๆอันเป็นการเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวและสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลินยิ่งขึ้นตลอดจนแนะนำให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตัวให้ถูกต้องแสดงออกถึงความเคารพและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวซึ่งสามารถทำหน้าที่เปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชนในฐานะเจ้าบ้านเรณุกา กลับสุข (2551) ยังได้สำรวจความต้องการเนื้อหาความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยวของหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ความต้องการเนื้อหาความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติได้แก่ความรู้ทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้นหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวต้องการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นการต้อนรับและการนำชมแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่นในการจัดฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองประเภทต้องการฝึกปฏิบัติวิธีการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวการพัฒนาบุคลิกภาพและการพูดในที่สาธารณะซึ่งเป็นข้อมูลการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาร่างคู่มือแนะนำเที่ยว และการจัดการอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวของงานวิจัยนี้ได้ต่อไป

ในการวิจัยได้มีการกล่าวถึงอาสาสมัครมัคคุเทศก์เนื่องจากต้องการเน้นถึงมิติของจิตอาสาในการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ให้ผู้มาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติความ

เป็นมาและมีความสำคัญกับคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้กล่าวถึงอาสาสมัครมัคคุเทศก์ เนื่องจากต้องการเน้นถึงมิติของจิตอาสาและมีความเกี่ยวเนื่องกับยุวอาสาสมัครนำเที่ยวหรือ Youth Guide Volunteers ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีที่มีหน้าที่นำชมแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเพราะทำหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวให้ข้อมูลความรู้ต่างอันเป็น การเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวและสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลินยิ่งขึ้นตลอดจน แนะนำให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตัวให้ถูกต้องแสดงออกถึงความเคารพและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวดังนั้นยุวอาสาสมัครนำเที่ยวเปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชนในฐานะเจ้าบ้านจึงต้องมี คุณสมบัติด้านต่างๆครบถ้วนเพื่อสามารถทำหน้าที่ที่มีอยู่หลากหลายได้เป็นอย่างดีและสร้างความ ประทับใจแก่ผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือน(เรณูภา กลัปสุข, 2551) จากการเสวนาเรื่องยุวมัคคุเทศก์บน สำนึกรักแผ่นดินเกิด อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดมได้กล่าวถึงความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ว่าเป็นเสมือน ผู้นำทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของหลายๆพื้นที่ เนื่องจากการปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักบ้านเกิดเมือง นอน เป็นการเข้าใจรากเหง้า และให้เยาวชนเป็นผู้สืบสาน ซึ่งครูเป็นผู้เชื่อมโยง แนะนำนักเรียนได้เป็น อย่างดี (ณัฐวิทย์ พิมพ์ทอง, 2556) อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดคือการที่ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนรักที่จะศึกษาด้วยตนเอง ดังนั้นการมีสื่อ หรือเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ เพื่อช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งปัญหาคือสื่อเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ด้วย ตนเอง โดยเฉพาะสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญนั้นยังมีน้อย

ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์นับว่าเป็นอาชีพที่สำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวดังนั้นผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์ จึงต้องมีความรู้และความสามารถให้ข่าวสารที่ถูกต้องและคนในท้องถิ่นนั้นก็สามารถเป็นหรือประกอบ อาชีพมัคคุเทศก์ได้เพียงแต่ได้รับการฝึกฝนก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี(ถาวร พงษ์พานิช และ คณะ, 2546)จากความสำคัญดังกล่าวการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากรด้านการท่องเที่ยวถือ เป็นการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญการศึกษาของศศิธรศรีเขียวและคณะ (2551) ได้ ศึกษาถึงวิธีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยใช้การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยให้ เยาวชนเป็นทีมวิจัยและเรียนรู้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วมนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเห็นผลเป็น รูปธรรม เป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว และเป็น แนวทางการกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองรูปแบบหนึ่ง

ทมเกตุวงศาและคณะ (2551) ระบุว่าการศึกษาข้อมูลหรือเรื่องราวประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมด้านสภาพแวดล้อมเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนซักถามทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเป็น การซึมซับคุณค่าและองค์ความรู้ท้องถิ่นที่หลากหลายซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาถึงองค์ความรู้ท้องถิ่น ทางด้านนิเวศประวัติศาสตร์ของอรรถจักร์สัตยานุรักษ์และคณะ (2551) ที่ให้เหตุผลว่าพรมแดน ความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้านนิเวศและสิ่งแวดล้อมเป็นความรู้แบบสหวิทยาการที่แสดงถึงการ

เชื่อมโยงเอาองค์ความรู้ชาวบ้านและนักพัฒนาเข้ามาร่วมกัน (ปัทมทิญญาสิงห์คราม และคณะ, 2557) สำหรับในเรื่องของข้อมูลซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการช่วยพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว นั้นมีการศึกษาความสำคัญของข้อมูลที่จะให้นักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ประเภทวัด ของมณีวรรณ ชาตวนิช (2555) เสนอแนะว่าการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบความสำเร็จหน่วยงานภาครัฐต้องเข้าร่วมมือกับชุมชนเพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวและการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงการจัดการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมเพื่อให้สถาบันทางการศึกษาเข้าร่วมงานการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวการให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์รูปแบบต่างๆของสถาปัตยกรรมเรื่องเล่านิทานพื้นบ้านบุคคลสำคัญเกร็ดความรู้ต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวจะเพิ่มพูนให้เส้นทางท่องเที่ยวมีคุณค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น (มณีวรรณ ชาตวนิช, 2555) โดยภาพรวมแล้วงานวิจัยนี้จึงเห็นปัญหาและความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว โดยกระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อและกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน

สำหรับจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น หากพิจารณาตามลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งของจังหวัดแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นประตูสู่การเดินทางไปยังภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งมีระยะทางที่ยาวมาก จึงมีความสำคัญในฐานะจุดแวะพักของรถบรรทุกสินค้าและผู้คนที่เดินทางสู่ภาคใต้ จังหวัดเพชรบูรณ์มีระยะทางใกล้กับกรุงเทพมหานคร และมีการคมนาคมที่สะดวกสบายส่งผลให้มีความได้เปรียบในการขนส่งสินค้าไปจำหน่ายที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตลาดใหญ่และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือมีผู้คนจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวพักผ่อนตากอากาศที่จังหวัดเพชรบูรณ์มากขึ้นตามลำดับ จังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพทางธรรมชาติและภูมิประเทศอันสวยงามหลากหลายเป็นผลให้มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายไม่ว่าจะเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่า เขา น้ำตก ทะเล ชายหาด ถ้ำ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ หมู่บ้านไทยทรงดำ การละเล่นวัวเทียมเกวียน ฯลฯ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนจังหวัดใด จังหวัดเพชรบูรณ์มี 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านลาด อำเภอท่ายาง อำเภอเขาย้อย อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอชะอำ อำเภอแก่งกระจาน และอำเภอบ้านแหลม ซึ่งในแต่ละอำเภอมียุคเด่นเป็นของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอเมือง เป็นอำเภอที่มีความพร้อมทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและธรรมชาติ เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอำเภอเมือง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพราะอำเภอเมืองเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากมาย ซึ่งแต่ละแห่งตั้งอยู่ไม่ไกลกัน การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งก็ใช้ระยะเวลาในการเดินทางไม่นานจนเกินไป

จากที่ได้กล่าวข้างต้นว่าจังหวัดเพชรบูรณ์นั้นมีเอกลักษณ์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนที่ใด ที่สามารถจะเรียกได้ว่าโดดเด่นหายาก หากแต่ในปัจจุบันนี้ยังมีปัญหาหรือข้อจำกัดทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นไปได้โดยไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ได้ประสิทธิผลเท่าที่ควร ดังนั้นการพัฒนาเครื่องมือ เพื่อช่วยในการดำเนินการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งที่ควรที่จะพัฒนาและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยอนุรักษ์และสืบทอดแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของชาติสืบไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นชุดโครงการวิจัยที่เน้นศึกษา 3 แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครคีรี วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดใหญ่สุวรรณาราม สำหรับงานวิจัยเล่มนี้จะเน้นกรณีศึกษาที่วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างในสมัยใด มีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างสมัยทวารวดี - สุโขทัย มีอายุราว 800 - 1,000 ปี โดยประมาณ อายุจากหลักฐาน ที่คงเหลืออยู่ภายในวัด จากการขุดพบซากอิฐสมัยทวารวดีอยู่เป็นจำนวนมาก มีผู้กล่าวว่าวัดมหาธาตุวรวิหารน่าจะเคยเป็นวัดที่เคยมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นพระอารามหลวงมาก่อนเป็นวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้แก่คนรุ่นหลัง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โดยใช้กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรี
- 2.2 เพื่อพัฒนาสื่อคู่มือแนะนำเที่ยวสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์สำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว โดยใช้กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรี
- 2.3 เพื่อประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของสื่อในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรี

3. คำถามการวิจัย

- 3.1 ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ความเป็นมาและความสำคัญอย่างไร
- 3.2 การนำสื่อในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของวัดมหาธาตุวรวิหารไปใช้ได้จริงนั้นมีประสิทธิภาพอย่างไร ควรพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพอย่างไร

4. ขอบเขตของโครงการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และปริมาณโดยเน้นการศึกษาค้นคว้าสอบถามถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ภูมิศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี เพื่อพัฒนาเครื่องมือศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับมัคคุเทศก์ ข้อมูลเพื่อการศึกษาคือ

4.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมขึ้นมาโดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1) ผลการสัมภาษณ์เพื่อสร้างคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร

2) แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร

3) ผลการประเมินอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหารโดยนักท่องเที่ยว

4.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ(secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมด้านเอกสารหรือสื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งจะได้ข้อมูลเพื่อการศึกษาความสำคัญของวัดมหาธาตุวรวิหาร

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาคือ วัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรี

4.3 ขอบเขตด้านประชากร

จำนวนประชากรที่ศึกษาคือผู้ที่ทดลองใช้คู่มือมัคคุเทศก์ซึ่งใช้อาสาสมัครผู้ทดลองจำนวน 20คน ที่เป็นนักเรียนจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นจะประเมินการปฏิบัติงานจริงของอาสาสมัครโดยนักท่องเที่ยว ซึ่งอาสาสมัคร 1 คนต้องทดลองนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวอย่างน้อย 20 คน นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบประสิทธิภาพของคู่มือที่พัฒนาขึ้นโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 10 คน

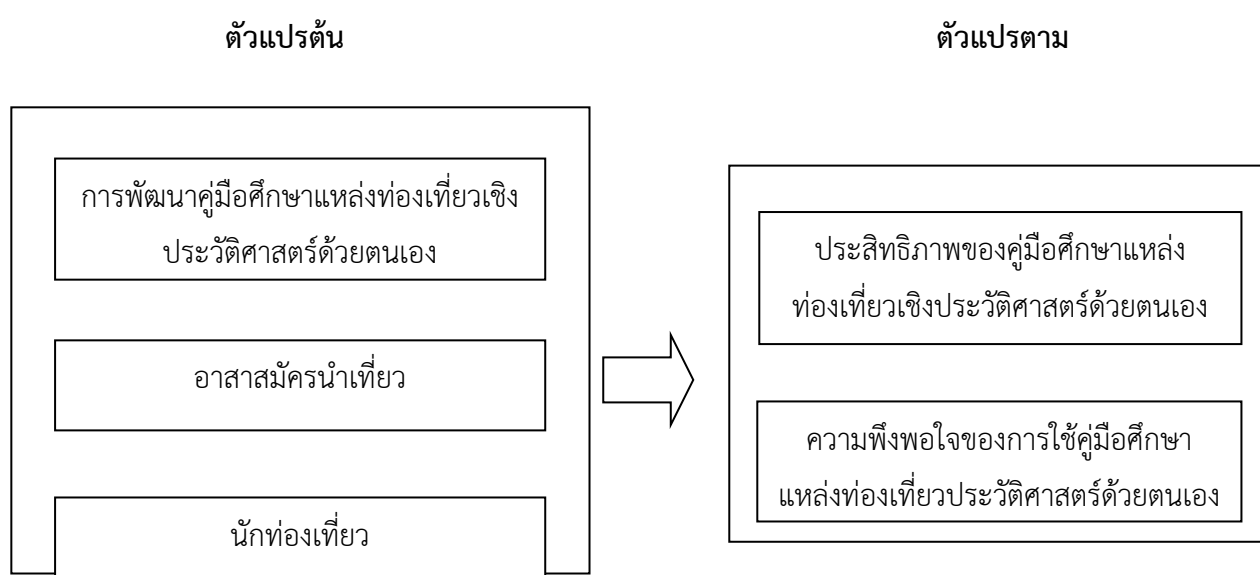
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้ศึกษาและได้ข้อมูลแหล่งประวัติศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรีโดยใช้กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

5.2 ได้เครื่องมือเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองด้วยการทดลองใช้และแก้ปัญหาการสื่อสารเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ในจังหวัดเพชรบุรี

- 5.3 นำเสนอเครื่องมือเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองนี้ให้ใช้ได้จริงแก่วัดมหาธาตุวรวิหารเพื่อประโยชน์แก่การเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แก่อาสาสมัครที่สนใจรวมถึงนักท่องเที่ยว
- 5.4 ได้เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยและเครื่องมือเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเองให้แก่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แหล่งอื่นๆให้เป็นแบบอย่าง

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

7. นิยามศัพท์

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ ที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและ

มีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของ สภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2. การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ด้วยตนเองในงานวิจัยนี้ หมายถึง การศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหารด้วยการใช้คู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร

3. มัคคุเทศก์ ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551)

4. อาสาสมัคร หมายถึง การให้อาสาเข้าไปทำเรื่องใดๆ โดยไม่จำกัดประเภทของกลุ่มหรือองค์กร การทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน หรือกิจกรรมที่ทำบนความสมัครใจ (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, 2544)

5. อาสาสมัครมัคคุเทศก์ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ผู้ที่สมัครใจอาสาที่จะให้บริการนำเที่ยวนักท่องเที่ยว โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

6. การศึกษาดูด้วยตนเอง หมายถึง การใช้คู่มือที่ออกแบบจากการวิจัยเพื่อดำเนินการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง โดยจัดระบบ เวลา และดำเนินการค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งมีคู่มือที่ออกแบบเป็นหลัก

7. สื่อคู่มือ หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งในงานวิจัยเล่มนี้คือวัดใหญ่สุวรรณรามาภิไธย เป็นคู่มือเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้สนใจจะศึกษาหรือการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์ สื่อคู่มือได้รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ในเรื่องโดยเฉพาะในที่นี้คือวัดใหญ่สุวรรณรามาภิไธย ทั้งนี้คู่มือจะมีการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างเป็นระบบเพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลแก่ผู้ใช้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 การท่องเที่ยวในสังคมไทย

การท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทย ก่อตัวและเติบโตขึ้นมาพร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่รับความทันสมัยแบบตะวันตก โดยเริ่มต้นขึ้นในกลุ่มคนชั้นสูงก่อน (ปิ่นเพชร จำปา, 2545) กระจายค่านิยมการท่องเที่ยวลงไปสู่คนชั้นกลาง ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เลือกใช้เอาการเดินทางท่องเที่ยวและถนนหนทาง มาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสำนึกร่วมของความเป็นคนไทยและประเทศไทยผ่านพื้นที่กายภาพ(ภิญโญพันธุ์ พงจะลาวัลย์, 2552) ผู้คนอาศัยอยู่ในประเทศนี้สามารถเดินทางไปสร้างผัสสะได้ด้วยตนเอง ผ่านตาและการใช้ชีวิตในวันหยุดและโอกาสพิเศษ

ตราบจนปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายสภาพเป็นสิ่งที่เรียกว่า “อุตสาหกรรม” ผลิตรายการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยและผู้ประกอบการตลอดจนผู้คนสัมพันธ์กับการกิจกรรมการท่องเที่ยวจำนวนมากเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ก็ได้ประกาศจัดสร้างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.-ททท.ในปัจจุบัน) ขึ้น

พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการเก็บสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการขณะนั้นมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาเยือนประเทศไทยเพียง 81,340 คน และมีรายได้จากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเพียง 196 ล้านบาท เท่านั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2532 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวสูงถึง 4,809,508 คน และมีรายได้สูงถึง 96,385.57 ล้านบาท มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 15.02 ต่อปี โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2533 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวสูงถึง 5,298,860 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึง 115,752 ล้านบาท นับว่าประสบความสำเร็จอย่างมากทีเดียว เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าออกชนิดอื่น ๆ แล้วจะพบว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำรายได้ให้แก่ประเทศชาติสูงมากกว่าสินค้าออกชนิดอื่น ๆ กล่าวคือ ทำรายได้สูงเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอดจนปัจจุบันนี้ (ถาวร พงษ์พานิชและคณะ, 2546)

นอกจากรายได้เป็นตัวเลขชัดเจนแล้ว ค่าตอบแทนที่มองไม่เห็น อันได้แก่ ความนิยมยกย่องคนไทยเมื่อได้เห็นวัฒนธรรมและคุณธรรมของคนไทย ซึ่งมีค่ายิ่งกว่าเงินตราเสียอีก จากแนวคิดนี้ พลโทเฉลิมชัย จารุวัตร ผู้อำนวยการคนแรกขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2503-2519) ได้กล่าวย้ำตรงกันตอนหนึ่งว่า (เสรี วังสไพจิตร, 2534 : 102)

“...ที่สำคัญนอกเหนือจากเงินตราต่างประเทศที่จะพึงได้รับแล้ว ยังมีผลตอบแทนสำคัญยิ่งที่มองไม่เห็นอยู่อีกประการหนึ่งคือ บรรดาชาวต่างประเทศที่เคยมาท่องเที่ยวประเทศไทยแล้วนั้น จะยกย่องประเทศไทยและให้เกียรติคนไทยที่เขาพบในต่างแดน หรือในเมืองของเขา มากกว่าผู้ที่มิเคยมา เพราะการที่ได้มาท่องเที่ยวเมืองไทย ได้สร้างความประทับใจ และความนิยมชมชื่นของคนไทย และเมืองไทยให้แก่เขาแล้วโดยไม่รู้ตัว”

นอกจากภาพพัฒนาการของการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวในประเทศไทยแล้ว ภาพใหญ่ระดับโลกจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 และในปี ค.ศ. 2012 ที่ผ่านมานั้นนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีจำนวนถึง 1.035 พันล้านคน และส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ของการเดินทางเพื่อการพักผ่อน จำนวนนี้เติบโตมาจากปี 1970 ที่มี 166 ล้านคน ซึ่งทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามไปด้วยทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งคิดเป็น 9% ของ GDP โลก ปัจจุบันนี้รายได้จากการท่องเที่ยวของทั่วโลกนั้นมีถึงกว่า 90 ประเทศที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเกิน 1 พันล้านบาทต่อปี และรายได้หลักก็มาจากการท่องเที่ยวภายในประเทศมากกว่าจากต่างประเทศ ด้วยสาเหตุนี้การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมโลก (Bonham & Max, 2014) สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศมีนโยบายเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นความสำคัญจากรายได้ที่เข้าประเทศจากงานในอุตสาหกรรมบริการ และพัฒนาเศรษฐกิจ ในกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิกนั้น การท่องเที่ยวเติบโตรวดเร็วเป็นอย่างมากและอย่างต่อเนื่อง องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO) ได้คาดการณ์ว่านักท่องเที่ยวทั่วโลกจะเติบโตถึง 3.3% ต่อปีระหว่างปี 2010 ถึง 2030 และมีจำนวนถึง 1.8 พันล้านคนภายในปี 2030 (Bonham & Max, 2014)

2.2 การท่องเที่ยวกับประวัติศาสตร์

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ทำการสำรวจและจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศมาตั้งแต่ปี 2547-2551 โดยอาศัยฐานข้อมูลที่ได้รับโอนมาจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประมาณกว่า 10,000 แห่ง และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ประมาณกว่า 6,000 แห่ง ซึ่งข้อมูลล่าสุดถึงปี 2551 สามารถจัดจำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวของประเทศได้ 2,154 แห่ง โดยจำแนกตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 63 แห่ง
- 2) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 816 แห่ง
- 3) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 643 แห่ง
- 4) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 299 แห่ง
- 5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ 31 แห่ง
- 6) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ 85 แห่ง
- 7) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ 217 แห่ง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่ง ประเภทการท่องเที่ยวตามความสำคัญ และสภาพแวดล้อม ได้ 12 ประเภทดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : (Eco-tourism)

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง โดย การจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น จะต้องมีการบูรณาการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ (Arts and Sciences Educational Attraction Standard) :

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้สามารถเพิ่มเติมได้อีกมากมายตามความนิยมของคนในแต่ละยุคสมัย เมื่อมีการระบุดว่า กิจกรรมนั้นๆ สามารถให้ความรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันมีปรากฏอยู่หลายๆ แห่ง ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี และ MICE (Meeting & Incentives & Conventions & Exhibitions) เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) :

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนารวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์ สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่นโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑ์ วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

4. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ : (Natural Attraction)

หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สันฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ ของท้องถิ่น นั้นๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทาง วิชาการก็ได้

5. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ : (Recreational Attraction)

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการพักผ่อนและเสริมสร้างสุขภาพ ให้ความสนุกสนาน รื่นรมย์ บันเทิง และการศึกษาหาความรู้ แม้ไม่มีความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดี

ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม แต่มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวร่วมสมัย ตัวอย่างเช่น ย่านบันเทิงหรือสถานบันเทิง สวนสัตว์ สวนสนุกและสวนสาธารณะลักษณะพิเศษ สวนสาธารณะ และสนามกีฬา

6. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) :

หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทาง ศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงของช้างจังหวัดสุรินทร์ งานร่มบ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

7. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ :

ในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อนธรรมชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อน ธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยเน้นในด้านการกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่างๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้จะต้องคำนึงถึงด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นสำคัญ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากน้ำพุร้อน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งหากไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวใดๆ อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติได้ นอกจากนี้ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็น เครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของตน และยังสามารถใช้เป็นข้อมูล ที่สำคัญเพื่อประกอบการตัดสินใจ ของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

8. แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด (Beach Attraction) :

หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีชายหาดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบริเวณชายหาด ได้แก่ การเล่นน้ำ การอาบแดด กีฬาทางน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร เป็นต้น

9. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก :

สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีน้ำตกเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น

ในแหล่งน้ำตก ได้แก่ การว่ายน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร การเดินสำรวจน้ำตก การล่องแก่งการดูนก และการตกปลา เป็นต้น

10. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ :

แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีถ้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ ได้แก่ การเข้าชมบรรยากาศและหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ การศึกษาด้านโบราณคดีของมนุษย์ยุคต่างๆ ที่เคยอาศัยในถ้ำ การนมัสการพระพุทธรูป การให้อาหารสัตว์ การปิกนิกและรับประทานอาหาร เป็นต้น

11. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทเกาะ :

การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภท เกาะสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 47 ตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 5 คะแนน จึงมีค่าคะแนนรวมทั้งสิ้น 235 คะแนน โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญของ คะแนน น้อยที่สุด

12. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทแก่ง :

แหล่งท่องเที่ยวประเภทแก่ง หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีแก่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน และมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับ ธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ การล่องแก่ง การพายเรือ การพักผ่อน และการเดินป่า ซึ่งอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาธรรมชาติเข้าไปด้วย ได้แก่การดูนก การสำรวจธรรมชาติ การศึกษาพันธุ์พืชต่างๆ เป็นต้น

(Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับคนที่เกิดขึ้นในอดีตอาจจะเป็น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น จึงเป็นท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาพฤติกรรมในอดีตของมนุษย์ ผ่านร่องรอยหลักฐานต่างๆ และร่องรอยเหล่านั้นก็กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญในเวลา ต่อมา องค์ความรู้ของประวัติศาสตร์จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงความเป็นมาของสถานที่ต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนวิเคราะห์พฤติกรรมผู้คนในอดีตที่มีความสัมพันธ์ต่อแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเป็นเหตุเป็น ผล

ความรู้ทางประวัติศาสตร์ยังมีส่วนสำคัญที่จะ ทำให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกต่อแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวจนเกิดความภูมิใจในมรดกของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นคุณค่าในวีรกรรมของผู้นำซึ่งเป็นแบบอย่างในการสร้าง คุณความดีเพื่อส่วนรวมผ่านร่องรอยหลักฐานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถานต่างๆ เป็นต้น (อดิศร ศักดิ์สูง, 2554)

งานของปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ (2557) เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ซึ่งมีฐานคิดมาจากการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับคนที่เกิดขึ้นในอดีตอาจจะเป็น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณีและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจของชนรุ่นหลัง ร่วมชื่นชมและเรียนรู้ประวัติศาสตร์และโบราณสถานในแหล่งท่องเที่ยว นั้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของ สภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นั้น ดังนั้นของปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ (2557) อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ก็คือ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงมี สิ่งมีชีวิต อาจจะเป็นพืช สัตว์ หรือคน มาเกี่ยวข้อง กับแหล่งท่องเที่ยว นั้น จึงเน้นการเข้าไปร่วมชื่นชม และเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างรู้คุณค่าในมรดกทาง ประวัติศาสตร์บนฐานของการมีจิตสำนึกและรับผิดชอบในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2.3 จังหวัดเพชรบุรีกับการท่องเที่ยว

ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ในการจัดกลุ่มจังหวัดการท่องเที่ยวทั้ง 8 กลุ่มนั้น จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในกลุ่มท่องเที่ยว Royal Coast ในการจัดกลุ่มจังหวัดท่องเที่ยวของไทยซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2554) แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้มีความหลากหลายทางธรรมชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ป่าชายเลน ภูเขา รวมทั้งมีแหล่งน้ำพุร้อน โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล อาทิ ชายหาดหัวหิน และชะอำ ได้รับความนิยมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ส่วนป่าชายเลน น้ำตก ภูเขา มีกระจายอยู่ทั่วไปในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร และอุทยานแห่งชาติสามร้อยยอด ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวยังมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ มีแหล่งน้ำพุร้อนในจังหวัดระนอง และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี พระรามราชนิเวศน์ ใน

จังหวัดเพชรบุรี จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายนี้ จึงทำให้กลุ่มท่องเที่ยวดังกล่าวมีศักยภาพในลำดับแรกๆ ที่จะได้รับการส่งเสริมพัฒนาเพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวในอนาคต

องค์กรท้องถิ่นเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการ จังหวัดเพชรบุรี ได้มีนโยบายและเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว เช่นมีการส่งเสริมด้านต่างๆ อาทิ

- 1.ด้านความสวยงาม ความสะอาด ความปลอดภัย ชุมชนเข้มแข็ง
2. การพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยว สถานที่ประชุมสัมมนานันทนาการหลากหลายรูปแบบ
3. การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ประมง และอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อการส่งออกและบริโภคภายในประเทศ

4.ส่งเสริมอุตสาหกรรม SMEs และOTOP

ตัวอย่างศักยภาพการท่องเที่ยว เช่น ในด้านวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบุรี มีความโดดเด่นไม่น้อยไปกว่าด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ยังไม่เลือนหายไปตามกาลเวลา อาจเรียกได้ว่าเป็น”อยุธยาที่ยังมีชีวิต” เพราะเป็นเมืองที่มีหลายสิ่งหลายอย่างที่คล้ายคลึงอยุธยาในอดีต ซึ่งปรากฏในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนงานศิลปกรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า อีกทั้งจังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองที่อยู่เย็นเป็นสุข เป็นเมืองอยู่ช้าอยู่เนิ่น มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญามาช้านาน จึงมีกลุ่มคนมากมายที่อพยพเข้าตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตั้งแต่ออดีต ชาวจังหวัดเพชรบุรีจึงมีความหลากหลายทั้งตามลักษณะภูมิประเทศและวัฒนธรรมเช่นการทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำการประมง การช่างฝีมือ ด้วยวิธีการดำรงอยู่ที่หลากหลายเช่นนี้ จึงก่อเกิดภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ด้วยความอุดมสมบูรณ์และการพึ่งพาอาศัยกันเป็นอย่างดี อีกทั้งชาวจังหวัดเพชรบุรีมีความเป็นเอกลักษณ์คืออุปนิสัยเป็นคนจริง รักเพื่อน ชอบความสนุกสนาน เห็นได้จากงานประเพณีต่างๆที่มีตลอดทั้งปี เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มเพื่อน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนเมืองเพชรกลุ่มต่างๆได้ เช่น หมู่บ้านไทยทรงดำงานประเพณีข้าวห่อของชาวไทยกะเหรี่ยง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นแม้จะได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากภาครัฐมาโดยตลอดแต่จุดอ่อนยังมีให้เห็นโดยเฉพาะการสื่อสารในเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่สำคัญ โดยเฉพาะแหล่งประวัติศาสตร์ที่จังหวัดเพชรบุรีมีอย่างโดดเด่น ดังนั้นการพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้เพื่อช่วยในการสื่อสารและช่วยเพิ่มผู้ให้ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆมาก (หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว,2544)

2.4 ศักยภาพการพัฒนาและการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี

จากการมองภาพรวมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีจะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายทั้งด้านภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ด้านภูมิปัญญา รวมถึงประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต นอกจากนี้มีศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายแล้ว จังหวัดเพชรบุรียังมีศักยภาพการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไปได้ ข้อมูลต่อไปนี้ทำให้เห็นถึงศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี และความสำคัญของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี ที่การศึกษาครั้งนี้จะใช้เป็นกรณีศึกษา

เนื่องจากจังหวัดเพชรบุรีมีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่าน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและที่ราบชายฝั่งทะเลอีกทั้งยังมีเนินเขาเตี้ยๆอยู่หลายแห่งด้วยกัน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจึงมากมายไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวัด พระราชวังและหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่นๆ รวมทั้งเป็นแหล่งรวมช่างฝีมือแขนงต่างๆเช่น ช่างทอง ช่างปูนปั้น ช่างแกะสลัก และการแสดงพื้นบ้าน เช่น ละครชาตรี ลิเกเมืองเพชร เเท้ง (กลองยาว) การคมนาคมที่มีความสะดวกสามารถเดินทางไปยังกรุงเทพฯได้สะดวกใช้เวลาการเดินทางเพียง 2 ชั่วโมง ทั้งทางรถยนต์และรถไฟอีกทั้งยังสามารถเดินทางติดต่อกับอำเภออื่นๆได้ง่ายและมีสาธารณูปโภคครบครัน จากข้อมูลของรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี) ได้มีการศึกษาศักยภาพของอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรีไว้ดังนี้

1. ศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.1 เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงศึกษา โดยเฉพาะศิลปะสมัยอยุธยาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวัดในจังหวัดเพชรบุรีอย่างมาก อีกทั้งฝีมือของช่างเพชรบุรีที่มีคุณค่า ควรค่าแก่การอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของพระราชวังของพระมหากษัตริย์ในอดีตถึงสองพระองค์ได้แก่ รัชกาลที่4 และรัชกาลที่5

1.2 การเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิตของชาวเมืองเพชร ซึ่งปัจจุบันยังคงสะท้อนให้เห็นถึงภาพในอดีต เช่น ตัวอาคารบ้านเรือน การดำรงชีวิต หรือวิถีชีวิตของผู้คนในตลาดยามเช้า เป็นต้น

1.3 มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน คือชายหาดเจ้าสำราญ ถ้าเขาหลวง เป็นต้น

1.4 เนื่องจากเนื้อที่อาณาเขตของตัวเมืองไม่กว้างขวางนักจึงเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวระยะสั้น โดยใช้เวลาในการเดินทางไม่มากนัก

2. ศักยภาพของการเป็นแหล่งสนับสนุนการท่องเที่ยว

2.1 เป็นศูนย์กลางการประกอบอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารขนาดเล็ก

2.2 เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์กรรม

2.3 มีเส้นทางเชื่อมต่อของการคมนาคมไปยังอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงที่สะดวก

3.แนวโน้มการพัฒนาในอนาคต

3.1 พัฒนาเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาบนพื้นฐานของการมีศักยภาพที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ อารยธรรมได้ เช่นการสร้างหอสมุดเพชรบุรี

3.2 สามารถพัฒนาเป็นแหล่งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทั้งด้านประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 เป็นแหล่งฝึกอบรมงานช่างแผนกต่างๆเพื่อเผยแพร่และอนุรักษ์ฝีมือช่างอันมีคุณค่ายิ่งของชาวเมืองเพชร

3.4 พัฒนาเป็นศูนย์กลางจำหน่ายของที่ระลึกของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นสินค้าเมืองเพชรแท้

3.5 ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับอำเภอต่างๆที่สามารถรับบริการที่พักได้มากกว่าที่จะสร้างที่พักบริการในตัวอำเภอเอง

3.6 ปรับปรุงภูมิทัศน์และชายฝั่งทะเล (ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดเพชรบุรี,2549)

การท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรีนั้นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยผลักดันและพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่จังหวัดอีกทางหนึ่งเช่นกัน โดยมีการนำเรื่องการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างยุทธศาสตร์จังหวัด ซึ่งทางสำนักงานจังหวัดเพชรบุรีได้จัดโครงสร้างยุทธศาสตร์จังหวัดเพชรบุรี ขึ้นดังนี้

2.5 ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรีที่เน้นด้านการท่องเที่ยวนั้นมีอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณายุทธศาสตร์ของจังหวัดย้อนหลังจะเห็นความชัดเจนของยุทธศาสตร์ของจังหวัดที่เน้นความสำคัญด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

โครงสร้างยุทธศาสตร์จังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2557-2560

1. วิสัยทัศน์

แหล่งผลิตอาหารคุณภาพและเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของ ASEAN

2. พันธกิจ

1. ผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อยอด/แปรรูปเชิงสร้างสรรค์ได้
2. พัฒนาเชิงบูรณาการให้เป็นจังหวัดที่น่าอยู่อาศัยและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. ยกระดับเป็นเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของ ASEAN

เพื่อให้แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2557-2560 บรรลุตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ จังหวัดจึงได้กำหนดกลยุทธ์ เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์จังหวัด ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1: สินค้าเกษตร-อาหารมีคุณภาพและปลอดภัย

กลยุทธ์ที่ 1.1: ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตร อาหารและอุตสาหกรรมอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย

กลยุทธ์ที่ 1.2: จัดสร้าง ปรับปรุง และพัฒนาแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับความต้องการภาคเกษตรกรรม

กลยุทธ์ที่ 1.3: ส่งเสริมด้านการตลาดสินค้าเกษตรกรรม สามารถต่อยอด/แปรรูปสินค้าเชิงสร้างสรรค์และเพิ่มมูลค่าผลผลิตภาคการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 1.4: เสริมสร้างองค์ความรู้ต่อเกษตรกรด้านการเพิ่มปริมาณและประสิทธิภาพผลผลิต รวมถึงรูปแบบการเกษตรสีเขียวไร้สารเคมี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2: เมืองน่าอยู่และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

กลยุทธ์ที่ 2.1: ส่งเสริมการบริหารจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานธรรมาภิบาล

กลยุทธ์ที่ 2.2: บริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน

กลยุทธ์ที่ 2.3: ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนรวมถึงระบบโครงสร้างพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่ 2.4: เสริมสร้างภารกิจรักษาความมั่นคงความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

กลยุทธ์ที่ 2.5: ดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและรुकล้ำแม่น้ำ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3: เมืองท่องเที่ยวชั้นนำของ ASEAN และแหล่งศึกษาดูงาน-ประชุมสัมมนาสำคัญระดับประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3.1: ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สนับสนุนและพัฒนา ปัจจัยผลักดันเป็นแหล่งศึกษาดูงานและจัดนิทรรศการที่สำคัญระดับประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3.2: พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับภาคการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 3.3: ปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 3.4: เสริมสร้างองค์ความรู้ต่อเกษตรกรด้านการเพิ่มปริมาณและประสิทธิภาพผลผลิตรวมถึงรูปแบบการเกษตรสีเขียวไร้สารเคมี

จากยุทธศาสตร์ของจังหวัดปัจจุบันจะเห็นว่าจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดที่เน้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ดังวิสัยทัศน์ของจังหวัดในปี 2558 นี้ที่ต้องการพัฒนาให้จังหวัดเป็น “แหล่งผลิตอาหารและการท่องเที่ยวชั้นนำของ ASEAN” (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2558) โดยภาพรวมของจังหวัดเพชรบุรีแล้ว นับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน และศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งน้อยมากที่จะหาแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายได้ในจังหวัดเดียว

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดำเนินการวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ซึ่งมีศักยภาพทางการท่องเที่ยว ดังสำนักงานจังหวัดเพชรบุรี (2556) ได้ทำการศึกษาถึงศักยภาพของการท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี ทำให้เห็นถึงศักยภาพที่จะพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรม กล่าวคือ

1. ศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงศึกษา ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีมากขึ้น โดยเฉพาะศิลปะสมัยอยุธยาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวัดในจังหวัดเพชรบุรีอย่างมาก อีกทั้งฝีมือของช่างเพชรบุรีที่มีคุณค่า ควรค่าแก่การอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของพระราชวังของพระมหากษัตริย์ในอดีตถึงสองพระองค์ได้แก่ รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 แต่เนื่องจากเนื้อที่อาณาเขตของตัวเมืองไม่กว้างขวางนักจึงเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวระยะสั้น โดยใช้เวลาในการเดินทางไม่มากนัก

2. ทางจังหวัดได้มีการสอบถามถึงความประทับใจของนักท่องเที่ยวต่อจังหวัดเพชรบุรี ซึ่ง 5 ลำดับต้นมีดังนี้

- 2.1 มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์
- 2.2 มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสำคัญ
- 2.3.ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
- 2.4.อาหารอร่อยและหลากหลาย
- 2.5.ความประทับใจด้านการบริการ

3.แนวโน้มการพัฒนาในอนาคตคือ

- 3.1 ส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์โอท็อปสู่อาเซียน
- 3.2 ส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัดใกล้เคียง
- 3.3 ปรับปรุง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม
- 3.4 สนับสนุนกิจกรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก

ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

อย่างไรก็ตามการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านบุคลากรเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาเครื่องมือ เพื่อช่วยในการดำเนินการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรพัฒนาเพื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยอนุรักษ์และสืบทอดแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 วัฒนธรรมอาหารการกิน: แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โดดเด่นของเพชรบุรี

1. คติและความหมายของพระบรมธาตุในสังคมไทย

1.1 ความหมายของพระบรมธาตุ พระธาตุ คงเป็นคำหนึ่งที่ได้ยินกันอยู่เสมอๆ ทว่าคำสองคำคล้ายคลึงกันนี้ มีความหมายแตกต่างกันอย่างมาก ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า

บรมธาตุ น. กระดูกพระพุทธรูป

ธาตุ ๒ [ทาด, ทาด] น. กระดูกของพระพุทธรูป พระปัจเจกพระพุทธเจ้า และ พระอรหันต์ โดยทั่ว ๆ ไปเรียกรวม ๆ ว่า พระธาตุ, ถ้าเป็นกระดูก ของพระพุทธรูป เรียกรวมว่า พระบรมธาตุ หรือ พระบรมสารีริกธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกของพระอรหันต์ เรียกว่า พระธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกส่วนใด ส่วนหนึ่งของพระพุทธรูป ก็เรียกตามความหมายของคำนั้น ๆ เช่น พระอุรังคธาตุ พระทันตธาตุ, ถ้าเป็นผมของพระพุทธรูป เรียกว่า พระเกศธาตุ

ความหมายของพระบรมธาตุดังกล่าวนี้ คงพอทำให้เห็นความหมายของพระบรมธาตุ พระธาตุ ในฐานะของพระบรมอัฐิของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งชาวพุทธนับว่าเป็นเครื่องหมายตัวแทนของพระบรมศาสนา ในการสักการบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลสูงสุดแก่ชีวิต หากทว่าตั้งแต่ดั้งเดิมมาความหมายของพระบรมธาตุกับผู้คนและสังคมในสยามประเทศนั้น ไม่ได้มีอยู่เพียงเท่านั้น พระธาตุมีความหมายและความสำคัญต่อชีวิตผู้คนและบ้านเมืองในมิติอื่นๆ ด้วย

1.2 จาก “ภูเขาเขาคีรีดิลก” สู่ “เจดีย์” แห่งศรีท้าว จากความหมายของพระบรมธาตุ และความศรัทธาที่มีต่อผู้คนแล้ว ก่อนนำไปสู่เรื่องราวต่อไปของพระบรมธาตุเจดีย์ ขอนำผู้อ่านทำความเข้าใจกับ “เจดีย์” อันมีความสำคัญ ในฐานะของที่เก็บหรือบรรจุพระบรมธาตุ ดังมักจะปรากฏรูปเป็น พระมหาธาตุเจดีย์ พระบรมธาตุเจดีย์ อยู่เสมอ

ทว่าความเป็นจริงแล้ว เจดีย์ กับ พระบรมธาตุ ไม่จำเป็นต้องอยู่คู่กันเสมอ เจดีย์มีการบรรจุพระบรมธาตุเท่านั้น จึงได้รับการขนานนามว่าเป็น พระบรมธาตุเจดีย์ ทั้งนี้ยังมีหลากหลายเจดีย์ไม่ได้มีการบรรจุพระบรมธาตุ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกหรืออนุสรณ์ถึงบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ได้อีกด้วย เช่น เจดีย์ยุทธหัตถี อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์

การทำสงครามยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ตลอดจนอุทิศส่วนกุศลให้กับแม่ทัพนายกอง สละชีพไปในการทำสงครามครั้งสำคัญ

คติการสร้างพระเจดีย์ในอารยธรรมสยามประเทศนั้น ปรากฏว่ามีพระเจดีย์ ในหลากหลายรูปแบบศิลปกรรมแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่น ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ทรงปราสาท ทรงลังกาหรือทรงระฆังคว่ำ เป็นต้น แล้วเหตุใดจึงต้องมีการสร้าง “เจดีย์”

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัดมหาธาตุวรวิหาร

วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เดิมมีชื่อเรียกหลายชื่อ คือ วัดพระธาตุ วัดหน้าพระธาตุ และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

วัดมหาธาตุวรวิหาร มีเนื้อที่ 8 ไร่ 1 งาน 9 ตารางวา อาณาบริเวณของวัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส โดยมีถนนกั้นกลางระหว่างสองเขต เช่นเดียวกับวัดพระเชตุพนมหาวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) กรุงเทพมหานคร

การแบ่งพื้นที่ของวัดออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ เช่นนี้ ก็เนื่องจากคติไทย ในการจัดการพื้นที่ มีการแบ่งส่วนที่อยู่อาศัยตั้งกุฏิสงฆ์ไว้ในเขตสังฆาวาส ส่วนเขตพุทธาวาส เป็นพื้นที่ตั้งของสิ่งก่อสร้าง ไม่ว่าพระวิหาร พระเจดีย์ พระอุโบสถ เพื่อให้พระสงฆ์ได้ประกอบกิจของสงฆ์อย่างมีความสงบ ด้วยเขตพุทธาวาสเป็นบริเวณที่มีผู้คนผ่านเข้าออก ในการสักการะและกิจกรรมอื่นๆ อีกมาก ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่สงบแก่พระสงฆ์ได้ จึงได้มีการแบ่งแยกพื้นที่ของวัดอย่างชัดเจน เพื่อใช้ในกิจกรรมที่แตกต่างกัน

วัดมหาธาตุเพชรบุรี นับว่าเป็นวัดมีความหมายและความสำคัญอย่างมากสำหรับผู้คนในเพชรบุรี ตลอดจนสะท้อนถึงความเจริญของเมืองเพชร ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นเมืองที่มีความเจริญและความยิ่งใหญ่ จนสามารถถือครองและสถาปนาวัดมหาธาตุและพระมหาธาตุเจดีย์

นอกจากการแสดงถึงความเจริญของเมืองเพชรบุรีในอดีต วัดมหาธาตุนับเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ ในเมืองเพชรบุรีอีกด้วย ดังข้อความจากหนังสือ “สมุทราชบุรี” (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2469) เขียนแนะนำวัดมหาธาตุอย่างน่าสนใจว่า “ถ้าถึงวันพระพวกจีน พวกกันมาจุตฐูปเทียนและประทัด,เผ่ากระดาษา,และทอดไม้เสี่ยงทาย ใช้แต่เท่านั้นทางราชการแต่เดิมมาก็เอาวัดนี้เป็นที่กระทำพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเสมอทุกปีจนเวลานี้”(พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นพิธีโบราณที่ขุนนางหรือข้าราชการมาร่วมกันทำพิธี สาบานด้วยการดื่มน้ำผ่านพิธีการแข่งน้ำ ว่าจะจงรักภักดีและทำงานด้วยความซื่อสัตย์ต่อองค์พระมหากษัตริย์-ผู้เขียน)

2.1 ความเป็นมาวัดมหาธาตุ

ความเป็นมาของวัดมหาธาตุวรวิหาร มีการสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น และอาจเคยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ใช้เป็นศาสนสถานมาตั้งแต่สมัยโบราณจากการขุดค้นทางโบราณคดีพบฐานหินศิลาแลง ประกอบกับหลักฐานอื่นๆ ที่อาจย้อนกลับไปได้ถึงสมัยทวารวดี

จนถึงสมัยอยุธยา เริ่มปรากฏว่าวัดมหาธาตุ เริ่มปรากฏมีความเจริญเฟื่องฟู อาจเป็นด้วยเพราะคติ “วัดมหาธาตุ” ในฐานะของวัดศูนย์กลางเมืองและยังเป็นสัญลักษณ์แสดงความยิ่งใหญ่ของบ้านเมือง ดังปรากฏลวดลายปูนปั้นหน้าบันพระวิหารวัดมหาธาตุ ที่คาดกันว่าเป็นลวดลายช่างเพชรสมัยอยุธยาตอนปลาย

ด้วยความเป็นวัดสำคัญเมือง จึงทำให้วัดมหาธาตุ กลายเป็น “ลานประลอง” ฝีมือของช่างเมืองเพชร มาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดมีศิลปะต่างๆ นานา เข้ามาร่วมกันอยู่อย่างมากมาย สะท้อนพัฒนาการความคิดตลอดจนค่านิยมของช่างจากกรุงสุโขทัยมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะได้กล่าวต่อไป ถึงสถานที่สำคัญภายในวัดมหาธาตุ ดังเช่น

1. ลวดลายปูนปั้นชั้นครู ในวัดมหาธาตุ

ลวดลายปูนปั้นเมืองเพชรนั้น นิยมทำประดับประดาไว้ตามหน้าบันพระวิหารหรืออุโบสถ เดิมตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลวดลายปูนปั้น มักเป็นไปในเรื่องราวของรามเกียรติ์ และพุทธประวัติ ลวดลายส่วนใหญ่ยังเป็นแบบนูนต่ำหรือนูนสูง ที่ลวดลายยังติดอยู่กับพื้นผนัง อย่างลวดลายหน้าบันพระวิหารวัดมหาธาตุ ที่มีลักษณะเด่นของช่างเมืองเพชรโบราณ คือ “การทับลาย” คือ มีลวดลายปูนปั้นซ้อนกันอยู่เป็นชั้นๆ เช่น หน้าบันพระวิหารวัดมหาธาตุ มีลายก้านขดวนเป็นรูปร่างเป็นพื้น และมีพระนารายณ์ทรงครุฑค้ำหनुมาน ตั้งทับอยู่ด้านหน้า

การทับลายนับว่าเป็นการแสดงฝีมือ ของช่างในการจัดวางเนื้อหาและลวดลายทั้งพื้นหลังและตัวประธานให้มีความสวยงามสอดคล้องกัน

พัฒนาการน่าสนใจอีกชั้นหนึ่ง ของการทำปูนปั้นเพชรบุรี คือ การปั้นรูปลอยตัว ไม่ได้เป็นรูปนูนต่ำนูนสูงติดกับผนัง เป็นรูปประติมากรรมลอยตัว ทำให้เกิดความแปลกใหม่ในการสร้างสรรค์งานปูนปั้น

การทำรูปปูนปั้นลอยตัวนี้ เริ่มขึ้นจากครุฑพิน อินฟ้าแสง ครุฑข้างเลื่องชื่อของเมืองเพชรคนหนึ่ง ที่ประยุกต์ทำปูนปั้นให้เป็นรูปประติมากรรมลอยตัวจากพื้น เช่น ประติมากรรมยักษ์ทวารบาลพระปรารักษ์

การทำรูปลวดลายลอยตัวนี้ ยังได้มีการประยุกต์มาใช้ตกแต่งซุ้มหลังคาแทนช่อฟ้าใบระกา ดังเห็นได้จาก ชายคาหน้าพระวิหารที่มีปูนปั้นรูปเทพพนม และพญานาคไล่เรียงไปตามชายขอบของหลังคา

นอกจากนั้นยังโดดเด่นเห็นได้ชัด จากศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง ที่ช่างทองรวง เอ็มโอษฐ์ ไข่ฝากฝีมือไข่โดยนำเอาเรื่องราววรรณคดีพระอภัยมณีมาเป็นรูปปั้นลอยตัว ไล่เรียงประดับชายคาหลังศาลาอย่างสวยงาม อีกทั้งยังมีการนำเอาเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เข้าไปร่วมอยู่ด้วย เพื่อเป็นการถ่ายทอดความทรงจำต่อเหตุการณ์สำคัญของไทย ผ่านลวดลายปูนปั้น

ที่นอกเหนือไปจากเรื่องราวพุทธประวัติและรามเกียรติ์อย่างที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยก่อน นอกจากนั้นแล้วครูทองรวง เอ็มโอษฐ์ ยังได้นำเอานักการเมืองคนสำคัญของการเมืองไทยมาร่วมประดับอยู่กับลวดลายปูนปั้นภายในวัด เช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมท อดีตนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ การประยุกต์รูปแบบศิลปะนี้ นับว่าเป็นสีสันสำคัญอย่างหนึ่งของการรังสรรค์งานศิลปะของช่างเมืองเพชร ที่ไม่ติดอยู่กับการสร้างงานตามแบบอย่างเดิมโดยเคร่งครัด แต่มีการปรับเปลี่ยนสร้างสีสันใหม่ขึ้นเสมอ เช่น หน้าบันพระวิหาร อุโบสถ หากเป็นช่างหลวงหรือท้องถิ่นอื่นๆ ต้องทำให้ลวดลายบนหน้าบันสามเหลี่ยมมีความสมมาตรเท่ากันทั้งสองด้าน พบพบกันได้พอดี แต่ช่างเมืองเพชรทำให้ตรงปลายยอดมีความไม่สมมาตรกันชนิดที่ไม่สังเกตจริงจะไม่เห็น แต่ถ้ามาพบพบกันก็จะไม่ลงเท่ากันทั้งสองด้านของสามเหลี่ยม อาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว เรียกหน้าบันฝีมือช่างเพชรแบบนี้ว่า “ช่างเพชรผ่าไม่ได้”

2. พระวิหาร พระปรางค์ ระเบียงคด

พระวิหาร พระปรางค์ และระเบียงคด ของวัดมหาธาตุนี้ เป็นอาณาบริเวณกล่าวรวมไว้ด้วยกัน เนื่องจากสร้างขึ้นภายใต้คติของการสร้างศาสนาสถานที่ได้รับอิทธิพลจากเขมรตั้งแต่สมัยโบราณ คือ พระปรางค์องค์ประธานของอาณาบริเวณ มีพระวิหารอยู่ด้านหน้าเปรียบได้กับเป็นประตูทางเข้าหรือ “โคปุระ” สู่อาณาบริเวณศักดิ์สิทธิ์ และมีระเบียงคดหรือพระวิหารคดเรียงตัวเป็นวงสี่เหลี่ยมหรือวงกลมรอบพระปรางค์ โดยปลายของระเบียงคดทั้งสองด้านจะบรรจบอยู่กับด้านซ้ายขวาของพระวิหาร

รูปแบบเช่นนี้ของการสร้างเดิมเป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ในการจำลองรูปแบบของจักรวาลตามคติพราหมณ์ และพุทธศาสนาแบบไตรภูมิมาลงไว้ในสิ่งก่อสร้าง โดยมีพระปรางค์เปรียบกับ “เขาพระสุเมรุ” เป็นศูนย์กลางของจักรวาล และมีอนุทวีปเรียงรายรอบออกไปเป็นวงชั้นไปเป็นรอบๆ

พระวิหาร

สำหรับวัดมหาธาตุวรวิหาร พระวิหารเปรียบได้กับเป็น “โคปุระ” หรือประตูนำเข้าสู่พระปรางค์องค์ประธานของวัด

คติการสร้างพระวิหารในวัดนี้ เริ่มจาก ในสมัยอยุธยา ที่มีพระวิหารตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของเจดีย์หรือพระปรางค์องค์ประธาน ซึ่งพระวิหารแตกต่างจากพระอุโบสถ พระวิหารใช้ในการประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ เช่น พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัทยา เป็นต้น ส่วนพระอุโบสถ สำหรับการประกอบกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำวัตร อุปสมบท เป็นต้น

พระวิหารวัดมหาธาตุวรวิหาร เริ่มตั้งแต่ภายนอกมีลวดลายปูนปั้นสำแดงฝีมือช่างเมืองเพชร ทั้งบนหน้าบัน และชายคา เมื่อเข้าสู่ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระประธานและพระพุทธรูปอื่นๆอีกหลายองค์ โดยมีพระพุทธรูปสำคัญ คือ

พระพุทธรูปองค์ประธานเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องจักรพรรดิ ปางมารวิชัย ศิลปะอยุธยาตอนปลาย (เช่นเดียวกับพระประธานวัดหน้าพระเมรุ จ.พระนครศรีอยุธยา)

พระพุทธรูปสามพี่น้อง คือ หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์วัดมหาธาตุ หลวงพ่อวัดเขาตะเครา หลวงพ่อวัดบ้านแหลม ซึ่งสัมพันธ์กันอยู่ด้วยตำนานท้องถิ่นสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่นระหว่างกันบนชายแนวทะเลอ่าวไทย

จิตรกรรมฝาผนัง เดิมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้คนเข้าไปในวัดได้เรียนรู้เรื่องราวพุทธประวัติและหลักธรรมผ่านภาพวาด เนื่องจากคนในสมัยก่อนมีการอ่านออกเขียนได้กันเป็นจำนวนน้อย ฉะนั้นการฟังเทศก์ฟังธรรมจากพระภิกษุแล้ว ถ้าได้เห็นภาพพุทธประวัติจากจิตรกรรมฝาผนังในวัดก็ทำให้เกิดเห็นเป็นภาพที่มีความชัดเจนขึ้น ต่อจากนั้นการเขียนจิตรกรรมฝาผนังก็ได้มีพัฒนาการต่อเนื่องเรื่อยมา ตลอดจนแฝงไว้ซึ่งลูกเล่นอันแพรวพราวของช่างฝีมือที่แตกต่างกันไป

จิตรกรรมฝาผนังวัดมหาธาตุวรวิหาร ดำเนินเรื่องราวพุทธประวัติ ฝากฝีมือไว้โดยช่างชั้นครูของเมืองเพชร คือ ครูเลิศ พ่วงพระเดช กับครูพิณ อินฟ้าแสง โดย น. ณ ปากน้ำ หรือ ประยูร อุรุชาฎะ นักเขียนศิลปะอาวุโสผู้ล่วงลับได้เขียนบรรยายฝีมือการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังพระวิหารวัดมหาธาตุวรวิหารไว้ว่า “...เข้าไปวัดพระศรีรัตนมหาธาตุและในวิหารหลวงอีกครั้งหนึ่ง ไปพิจารณาดูภาพเขียนของครูพิณ อินฟ้าแสง ซึ่งเขียนแข่งกับครูเลิศ พ่วงพระเดช เห็นว่าดีไปคนละทาง ครูพิณ นั้นกล้าเล่นของใหม่ๆ เขียนตึก มีระยะไกลผาดโผน ส่วนครูเลิศฝีมือปราณีต เรียบร้อย การเขียนภาพครูเลิศจะเก่งกว่า แต่ส่วนใหญ่ครูพิณมีภาษีดี ในการจัดภาพและการกล้า ภาพมารผจญฝีมือครูพิณ จารึกไว้ว่าเขียนในปี พ.ศ.๒๔๖๕ ภาพของครูเลิศ พ่วงพระเดช เห็นว่า ตอนชุกชก งามที่สุด...”

การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยก่อนเต็มไปด้วยความยากลำบาก ตั้งแต่การใช้สีจากธรรมชาติ กาวใช้ผสมสี เพื่อให้เกาะติดกับผนังได้ดี กาวที่ใช้ผสมสีถ้าไม่เป็นยางมะขวิดซึ่งหาหายากต้องใช้กาวหนังจากหนังวัวหรือควายที่คนขายทำไว้เป็นแผ่นๆ นำมาแช่น้ำจนละลายเป็นกาวเหนียว นำมาผสมสีใช้เขียนภาพ

กระทั่งพุทน์ใช้เขียนภาพ ช่างก็ทำกันใช้เองเนื่องจากยังไม่มีคนนำเข้ามาขาย พุทน์เล็กๆก็เอา ขนหุ้วมาทำ พุทน์ใหญ่เอาเปลือกกระดังยามาทุบแผ่นให้เป็นแผ่นใหญ่ เอาไม้ประกับเป็นด้ามใช้ ระบายทองฟ้า และพื้นดินที่เห็นปริมาณใหญ่ๆ ถ้าจะทำใบไม้ ก็เอาเปลือกกระดังยามาทุบทำให้งอโค้ง ต่างๆ บางทีก็เอารากลำล้าเจียกมาทำ

พระปรางค์

พระปรางค์องค์ประธานวัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นพระปรางค์ 5 ยอด มียอดกลางและรายล้อม ด้วยปรางค์เล็ก 4 มุม สันฐานวัดจากฐานถึงยอดนภศูล 55 เมตร รอบฐานด้านยาว 120 เมตร สันนิษฐานว่ามีอายุมากกว่า 1000 ปี ผ่านการบูรณะปฏิสังขรณ์อย่างต่อเนื่อง เดิมเคยปรากฏรูปว่า องค์ยอดได้พังทลายลงมา ทับส่วนพาไลหรือท้ายของพระวิหารพังทลายไป

การปฏิสังขรณ์นี้คงกระทำมาโดยตลอดแต่มาปรากฏหลักฐานในสมัยรัตนโกสินทร์ 5 ครั้ง คือ

1. พ.ศ.2352 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย(รัชกาลที่ 2)

2. พ.ศ.2406 สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 4)

โปรดฯให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และพระเพชรพิไสยศรีสวัสดิ์ (ท้วม บุนนาค) เจ้าเมืองเพชรบุรี เป็นแม่กองงาน

3. สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 5) โปรดฯให้พระยาสุรินทฯไชย (เทศ บุนนาค) เจ้าเมืองเพชรบุรี เป็นแม่กองงาน บูรณะขึ้นไปได้ห้าศอก องค์ปรางค์ก็ทลายลงมาอีก ประกอบกับพระยาสุรินทฯไชยถึงแก่อนิจกรรม จึงได้หยุดการบูรณะไว้เท่านั้น

4. พ.ศ.2471 สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินวัดพระ มหาธาตุวรวิหาร ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์บริจาคเป็นพระราชกุศล เพื่อปฏิสังขรณ์ให้แล้ว เสร็จ โดยมี “จันทลา” เป็นผู้รับเหมาบูรณะจนแล้วเสร็จ

5. พ.ศ.2535 สมัยรัชกาลปัจจุบัน ในวาระสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระชนมายุ ครบ 60 พรรษา

คติการสร้างพระปรางค์นี้ น. ณ ปากน้ำ ได้เสนอว่าไทยรับอิทธิพลจากปราสาทเขมร โดยมีความนิยมสร้างกันในสมัยอยุธยาเป็นต้นมา ดังเห็นได้ว่ามีพระปรางค์สร้างขึ้นสมัยอยุธยาจำนวนมาก เช่น พระปรางค์วัดพระราม พระปรางค์วัดราชบูรณะ จ.พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น การสร้างปรางค์ของไทยนี้เมื่อรับจากเขมรโบราณแล้ว ก็ได้ปรับแต่งให้โดยคงไว้เพียงองค์ปรางค์ ไม่มีปราสาทเป็นฐาน

สำหรับพระปรางค์วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นองค์ปรางค์ 5 ยอดตั้งอยู่บนฐานย่อมุมสิบสอง แบบอยุธยา ประดับประดาด้วยลวดลายปูนปั้น พระปรางค์นับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของเจดีย์ใน

เมืองไทย เคยแพร่หลายอย่างมากในช่วงสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

ระเบียงคด

ระเบียงคดหรือพระวิหารคด รอบพระปรางค์วัดมหาธาตุวรวิหาร มีพระพุทธรูปสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นจำนวนมากประดิษฐานเรียงรายอยู่โดยรอบ คดการสร้างระเบียงวัดพระมหาธาตุวรวิหาร เป็นแบบเดิม คือ มีการประดิษฐานพระพุทธรูป ส่วนคตินิยมใหม่สมัยรัตนโกสินทร์ มีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเข้าไป เช่นเดียวกับระเบียงคดวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้ว

3. พระวิหารเล็กและหลวงพ่่อู่ทอง

พระวิหารน้อยตั้งอยู่ระหว่างพระวิหารกับพระอุโบสถ เป็นอาคารขนาด 3 ห้อง สถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา สันเกตได้จากฐานพระวิหารน้อยทำเป็น “ฐานอ่อนโค้งตกท้องสำเภา” ศิลปะนิยมในสมัยอยุธยา ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย “หลวงพ่่อู่ทอง” ศิลปะอยุธยา

ความเชื่อและความสัมพันธ์ของเมืองเพชรบุรีกับ “ท้าวอู่ทอง” นี้มีปรากฏอยู่ในตำนานโบราณหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต ที่กล่าวถึงความเป็นมาของพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์ ผู้ก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา ว่าเดิมเป็นเจ้าเมืองเพชรบุรีมาก่อน ตลอดจนตำนานเมืองนครศรีธรรมราช กล่าวถึงการทำสงครามกันระหว่างพญาศรีธรรมโศกราชกับท้าวอู่ทอง เพชรบุรี

จึงมีการสันนิษฐานกันว่า “ท้าวอู่ทอง” ซึ่งอาจเป็นคนเดียวหรือคนละคนกับพระเจ้าอู่ทอง สถาปนากรุงศรีอยุธยา คงเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของบ้านเมืองในภาคกลาง และคงมีความสัมพันธ์กับเมืองเพชรอย่างแนบแน่น จนปรากฏเป็นเรื่องราวตำนาน สำหรับเมืองเพชรเองแล้ว ก็ยังมีปรากฏเรื่องเล่าของ “ถนนท้าวอู่ทอง” เชื่อมต่อระหว่างเพชรบุรีกับราชบุรี ซึ่งปัจจุบันส่วนหนึ่งถูกทับอยู่บนถนนเพชรเกษม

พระอุโบสถ,ใบเสมา

พระอุโบสถ วัดมหาธาตุวรวิหาร ตั้งอยู่ทางด้านริมกำแพงวัดถัดจากพระวิหารหลวง และพระวิหารน้อยไป เป็นอุโบสถขนาดย่อม แต่เต็มไปด้วยลวดลายปูนปั้นประดับประดาจำนวนมาก

พระอุโบสถ ตามคติเดิมเป็นสถานที่ใช้ประกอบกิจกรรมของคณะสงฆ์จึงไม่มีการตกแต่งอย่างวิจิตรเช่นเดียวกับ พระวิหารหลวง แต่สิ่งน่าสนใจของอุโบสถวัดมหาธาตุวรวิหาร อยู่ที่ใบเสมา ซึ่งเป็น

เสมาหินทรายแดง ที่พบได้ในวัดเก่าของเพชรบุรีหลายวัดด้วยกัน ซึ่งหินทรายแดงไม่ใช่วัตถุที่มีอยู่ภายในพื้นถิ่น จึงสันนิษฐานว่านำมาจากแหล่งอื่นๆ เพื่อมาทำใบเสมาเป็นการเฉพาะ

เสมา ตั้งวางรายรอบ 8 ทิศ รอบอุโบสถ เพื่อเป็นการประกาศเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพื้นที่เฉพาะสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการวางเขตปริมพิธีของพราหมณ์อินเดีย ที่ต้องมีการวางพื้นที่ปริมพิธีสำหรับการบูชาเทพเจ้าเป็นการเฉพาะ โดยการประกาศพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นบนพื้นดิน เพื่อใช้สำหรับการประกอบพิธีกรรม

ปรับเปลี่ยนมาสู่การตั้งใบเสมา ในพุทธศาสนาเพื่อเป็นการประกาศพื้นที่เฉพาะสำหรับประกอบพิธีกรรมของสงฆ์ ในประเทศไทยนี้มีการพบใบเสมาที่มีการแกะสลักหินอย่างวิจิตรสวยงาม ในเมืองโบราณฟ้าแดดสงยาง จ.กาฬสินธุ์ ที่มีการพบใบเสมาขนาดใหญ่แกะสลักเรื่องราวพุทธประวัติหรือในอุทยานแห่งชาติภูพระบาท จ.ขอนแก่น ก็มีการพบการใช้หินขนาดใหญ่ที่มีลักษณะแบน ตั้งวางรอบลานหิน ซึ่งก็เชื่อกันว่าเป็นการวางเสมายุคแรกๆในประวัติศาสตร์

สำหรับเสมาวัดมหาธาตุวรวิหาร พบว่ามีลวดลายที่มีความเฉพาะมีการผสมผสานลวดลายหลากหลายสมัยเข้าด้วยกัน ดังคำบรรยายของ น. ณ ปากน้ำ ที่ว่า

...ใบเสมานั้น เห็นเข้าต้องตาลุก ด้วยเป็นฝีมือเก่าก่อนกรุงศรีอยุธยา ลวดลายเห็นได้ชัดว่าเป็นลูกผสมระหว่างลายแบบทวารวดีคาบลูกคาบดอกกับลายเครือสุวรรณภูมิ สลักด้วยหินทรายขาว เป็นแบบเสมาคู่ ประดิษฐานอยู่ ๘ ทิศ อันด้านนอกเล็กกว่าอันข้างใน ตรงสันเสมาเห็นลวดลายเป็นศิลปะแบบที่เราเรียกว่าลพบุรีเข้ามาผสมด้วย ชวนให้น่าจะคิดว่า ณ ที่นี่น่าจะเป็นบ้านผสมของศิลปโบราณหลายแบบ จนไม่อาจจะจับเค้าต้นและปลายถูก ฐานเสมอบางอันเป็นแบบเสมาที่ข้าพเจ้าจัดว่าเป็นพวกอโยธยา-สุพรรณภูมิ แต่บางอันก็เป็นฐานเหมือนกับเสมาวัดখনอน การที่ข้าพเจ้ากล่าวว่าที่นี่เป็นบ้านหลอมศิลปโบราณ จึงย่อมจะไม่ห่างไกลต่อความเป็นจริงเท่าใดนัก...

คำบรรยายของ อาจารย์ น. ณ ปากน้ำ ดังกล่าวนั้นเห็นได้ว่าช่างเพชรบุรีได้มีความสามารถในการผสมผสานลวดลายศิลปของหลากหลายช่วงเวลาเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในรูปแบบฝีมือช่างเมืองเพชรแต่โบราณ

เจดีย์พรหมสี่หน้า

เจดีย์พรหมสี่หน้า หรือ เจดีย์ยอดพรหมพักตร์ มี 2 องค์ องค์หนึ่งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถ อีกองค์หนึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของเขตพุทธาวาส เป็นเจดีย์รูปแบบสมัยอยุธยาตอนต้น คือ เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำสูง ชั้นล่างเป็นฐานแปดเหลี่ยม ห่องไม้สูงถัดไปเป็นฐานหน้ากระดาน ฐานสิงห์ ฐานเชิงบาตร ต่อจากนั้นเป็นซุ้มจระนำ 8 ทิศ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ มีซุ้มหนึ่งพระพุทธรูปห่มจีวรแบบ

ธรรมยุติกนิกาย ซึ่งสันนิษฐานว่าแก้ไขในภายหลัง ส่วนบัลลังก์เป็นพระพักตร์พรหมหันออกสี่ทิศ ตัวเจดีย์ประดับเครื่องแบบอยุธยาตอนปลาย เป็นอีกหนึ่งสิ่งน่าสนใจของวัดมหาธาตุ

ละครชาตรี

อีกสิ่งหนึ่งอยู่คู่กับเมืองเพชรและวัดมหาธาตุวรวิหาร นอกจากความสวยงามของสิ่งก่อสร้าง ลวดลายปูนปั้นฝาผนังช่างกันร้อนแล้ว ละครชาตรีก็เป็นอีกหนึ่งสิ่งพบได้ในบริเวณวัดมหาธาตุวรวิหาร คณะปทุมศิลป์ ตั้งเวทีถาวรอยู่บริเวณหน้าพระวิหาร รับเล่นละครชาตรีแก่คนให้กับผู้คนที่มาสักการะหลวงพ่อในพระวิหาร แล้วก็บนบานศาลกล่าว เมื่อสมประสงค์ดังคำบนบานก็ต้องมาแก้บน ด้วยถวายละครชาตรี เป็นอีกภาพละครชีวิตหนึ่งดำเนินอยู่ภายในวัดมหาธาตุวรวิหาร

จุดเริ่มต้นของละครชาตรีเมืองเพชร มีประวัติความเป็นมายาวนาน ตามเรื่องเล่าว่า มีหญิงสาวเมืองเพชรชื่อเมือง ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหม่อมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวบ้านเรียกกันว่า “หม่อมเมือง” มีความสามารถในการเล่นละครชาตรี จนเป็นที่ทรงพอพระทัย จึงโปรดเกล้าฯ ถวายที่ทางให้ตั้งคณะละครอย่างเป็นทางการจะลักษณะ หม่อมเมืองจึงได้ฝึกสอนลูกศิษย์อย่างเต็มกำลัง จนต่อมาได้แยกออกไปตั้งเป็นคณะละครชาตรีหลายคณะด้วย

ส่วนอีกเรื่องเล่าหนึ่งบอกว่า ละครชาตรีเมืองเพชร เริ่มต้นจาก “นายสุข” มีความชอบในละคร ได้ฝึกหัดละครจนเชี่ยวชาญ และได้ตั้งคณะละครชาตรีขึ้น เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาเพชรบุรีคณะละครนายสุขได้ขึ้นเล่นถวายหน้าพระพักตร์ จนเป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายสุข เป็นหลวงอภัยจันทร์สุข ซึ่งต่อมาได้ฝึกหัดลูกศิษย์ลูกหาจนเป็นละคร แล้วแยกย้ายออกไปตั้งคณะของตนเองขึ้น

เดิมละครชาตรีเมืองเพชร มีอยู่หลายคณะมาก คณะที่มีชื่อเสียงมาก เช่น คณะฉลองศรี คณะเทพพิमान คณะมณีนทิพย์ การหัดละครชาตรีเริ่มกันตั้งแต่เด็กๆ ให้รำสลับฉาก หรือรำถวายมือ พอโตขึ้นชำนาญมากขึ้นแล้ว ครูจะดูว่าเหมาะจะเล่นเป็นตัวละครใด ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์หรือนางกะແຫ່ງ

ละครชาตรีต่างกับลิเก เนื่องจากละครชาตรีบังคับให้ต้องเล่นตามบทท้องเรื่อง เรื่องที่เล่นกันก็เช่น ไชยเชษฐ์ ลักษณะวงศ์ ส่วนลิเกวางเฉพาะโครงเรื่องเท่านั้น เมื่อออกแสดงใช้ไหวพริบปฏิภาณของนักแสดงไป

เครื่องดนตรีใช้ประกอบการแสดงละครชาตรี ประกอบด้วยปี่ชวา ระนาด ตะโพน

ทุกวันนี้ละครชาตรีเมืองเพชร รับเล่นกันในงานแก้บน งานบวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ งานเทศกาลประจำปี (งานพระนครคีรี) ละครชาตรีเมืองเพชร ต่างกับละครชาตรีกรุงเทพฯ เล่นกันในจังหวัดที่รวดเร็วเร้าร้อนกว่า ของกรุงเทพฯ

ภาพ 1

“ทับลาย” งานปูนปั้นแสดงชั้นเชิงฝีมือของช่างปูนปั้น
เมืองเพชร หน้าบันพระวิหารวัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพ 2

ภาพปูนปั้นจำลอง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ อดีต
นายกรัฐมนตรี ตัวอย่างการล้อเลียนการเมือง นำเอา

ภาพ 3

พระวิหาร (ซ้าย) พระวิหารน้อยหรือวิหารหลวงพ่อยู่ทอง(ขวา)

ภาพ 4

ภายในพระวิหาร

ภาพ 5

พระแม่ธรณีบีบมวยผมปราบมารผจญ ภาพสำคัญในพระวิหาร ที่มีรายละเอียดของภาพมาก แสดงชั้นเชิงฝีมือของครูพิน อินฟ้าแสง ภาพล่าง พุทธชาดกตอนพระเวสสันดร ของครูเลิศ พ่วงพระเดช

ภาพ 6

ระเบียงครอบพระปรางค์ ประดิษฐานพระพุทธรูปหลากหลายรูปแบบศิลปะและสกุลงานช่าง

ภาพ 7

พระอุโบสถ วัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพ 8

ใบเสมา หินทรายแดง พระอุโบสถ วัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพ 9
เจดีย์พรหมสี่หน้า
วัดมหาธาตุวรวิหาร

ภาพ 10
พรหมสี่หน้าบริเวณปลียอดเจดีย์

ภาพ 11

เวทีแสดงละครชาตรี คณะปทุมศิลป์ วัดมหาธาตุวรวิหาร

2.7 ความสำคัญของข้อมูลและอาสาสมัครนำเที่ยว ^{ภาพ 12}

รถประจำคณะปทุมศิลป์ วัดมหาธาตุวรวิหาร สำหรับออกงานแสดงนอกสถานที่ ยุวอาสาสมัครนำเที่ยวหรือ Youth Guide Volunteers เป็นเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่มีหน้าที่นำชมแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะทำหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยว ให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ อันเป็นการเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ให้นักท่องเที่ยว และสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลินยิ่งขึ้น ตลอดจนแนะนำให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง แสดงออกถึงความเคารพและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยว ดังนั้นยุวอาสาสมัครนำเที่ยวเปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชนในฐานะเจ้าบ้าน จึงต้องมีคุณสมบัติด้านต่างๆ ครบถ้วนเพื่อสามารถทำหน้าที่ที่มีอยู่หลากหลายได้เป็นอย่างดี และสร้างความประทับใจแก่ผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือน เรณูกา กลับสุข (2551) ได้เสนอว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นหากได้มีการพัฒนาและฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวแล้ว ย่อมจะสามารถสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือนและเพิ่มโอกาสการด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

งานเกี่ยวกับมัคคุเทศก์จึงนับว่าเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์หรือผู้จัดการนำเที่ยวจะเป็นผู้ที่ให้ข่าวสารหรือข้อมูลทุกรูปแบบแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร สถานที่ และรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสถานที่

ห้องเที่ยวแห่งนั้น ๆ เป็นต้น ดังนั้น ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์จึงต้องมีความรู้และความสามารถในการให้ข่าวสารที่ถูกต้อง และคนในท้องถิ่นนั้นก็สามารถเป็นหรือประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ได้ เพียงแต่ได้รับการฝึกฝนก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวย่อมต้องการที่จะออกไปเที่ยวชมสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ออกไปเที่ยวชมทิวทัศน์ที่สวยงามตามธรรมชาติ ชมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นและโบราณสถาน เป็นต้น (ถาวร พงษ์พานิช และคณะ, 2542) ดังนั้นมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวจะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องของท้องถิ่น และเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

จากความสำคัญดังกล่าวการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากรด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ การศึกษาของ ศศิธร ศรีเขียว และ คณะ (2551) ได้ศึกษาถึงวิธีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยใช้การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ผ่านกระบวนการวิจัย ให้เยาวชนเป็นทีมวิจัยและเรียนรู้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วม นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม เป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้การศึกษาของ บัญญัติ สาสีและคณะ (2551) ได้ยืนยันให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนและปลูกฝังความสำนึกรักภาษาและวัฒนธรรมต่อเยาวชน เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตน โดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการคิดค้นและเข้าร่วมโครงการ เช่น โครงการรักษาท้องถิ่น เป็นต้น

ทม เกตุวงศา และคณะ (2551) ระบุว่าการศึกษาข้อมูลหรือเรื่องราวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้านสภาพแวดล้อม เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนซักถามทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เป็นการซึมซับคุณค่า และองค์ความรู้ท้องถิ่นที่หลากหลายซึ่งสอดคล้อง กับการศึกษาถึงองค์ความรู้ท้องถิ่นทางด้าน นิเวศประวัติศาสตร์ของ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2545) ที่ให้เหตุผลว่าพรมแดนความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้านนิเวศและสิ่งแวดล้อมเป็นความรู้แบบสหวิทยาการที่แสดงถึงการเชื่อมโยงเอาองค์ความรู้ชาวบ้านและนักพัฒนาเข้ามาร่วมกัน (ปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ, 2557)

สำหรับในเรื่องของข้อมูลซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการช่วยพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว นั้น มีการศึกษาความสำคัญของข้อมูลที่จะให้แก่ นักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี ของ มณีวรรณ ชาตวนิช (2555) เสนอแนะว่า การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบความสำเร็จหน่วยงานภาครัฐต้องเข้าร่วมมือกับชุมชน เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวและการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมเพื่อให้สถาบันทางการศึกษาเข้าร่วมงาน การฝึกอบรมมัคคุเทศก์เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ รูปแบบต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมเรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน บุคคลสำคัญ เกร็ดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวจะเพิ่มพูนให้เส้นทางท่องเที่ยวมีคุณค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น (มณีวรรณ ชาตวนิช, 2555)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของ เรณูภา กลับสุข (2551) ในเรื่องความต้องการของหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อจัดฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยว พบว่าหน่วยงานหลักที่ควรทำหน้าที่ในการจัดฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดควรเป็นสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำเขตหรือภูมิภาค คิดเป็นร้อยละ 60.8 รองลงมาควรเป็นหน่วยงานเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 24.7 ระยะเวลาการจัดฝึกอบรมเฉลี่ย 6 วัน และให้ความเห็นว่าเนื้อหาในการจัดฝึกอบรมที่เหมาะสม ควรมีภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสัดส่วนที่เท่ากัน คิด เป็นร้อยละ 59.7 และควรมีสัดส่วนของภาคทฤษฎีน้อยกว่าภาคปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 30.6 และให้ความคิดเห็นว่าสถานที่จัดฝึกอบรมที่เหมาะสมและสะดวกที่สุดควรจัดในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.0 รองลงมาควรจัดฝึกอบรมในสถานศึกษาใกล้แหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 35.7 สำหรับเรื่องเนื้อหาการฝึกอบรมนั้นผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการ**เนื้อหาความรู้ทั่วไป**เป็นสิ่งที่ต้องการในการฝึกอบรมยุวอาสาสมัครนำเที่ยว 5 ลำดับ ได้แก่ การต้อนรับและบริการนำเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 81.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่น และ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 74.7, 71.6 และ 68.4 ตามลำดับ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และการสื่อสารและภาษาอังกฤษมีความต้องการเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 66.3 ส่วนการฝึกภาคปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้นสำหรับยุวอาสาสมัครนำเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าควรจัดให้มีการฝึกด้านบุคลิกภาพ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.5 รองลงมาควรฝึกวิธีการนำนักท่องเที่ยว และการพูดในที่สาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 87.2 และ 86.3 ตามลำดับ นอกจากความรู้ทั่วไปและหัวข้อสำหรับการฝึกปฏิบัติแล้ว ยุวอาสาสมัครนำเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า**ความรู้เฉพาะ**ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่ควรจัดฝึกอบรม ควรเป็นความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และ ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 96.8 รองลงมาควรเป็นความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่สำคัญ คิดเป็นร้อยละ 86.3

จะเห็นว่าการฝึกอบรมอาสาสมัครมัคคุเทศก์นั้นมีความสำคัญสำหรับแหล่งท่องเที่ยวหากแต่ควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งความต้องการด้านภาษาอังกฤษสำหรับการฝึกอบรมเป็นเรื่องหนึ่งที่สำคัญ ประกอบกับความรู้ในการฝึกอบรมควรมีความรู้ทั่วไปและความรู้เฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ อย่างไรก็ตามการฝึกภาคปฏิบัติยังเป็นลักษณะสำคัญของการจัดอบรมอาสาสมัครมัคคุเทศก์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเหล่านี้มาประกอบในกระบวนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ด้วยตนเองสำหรับอาสาสมัครมัคคุเทศก์ในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี

2.8 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการเรียนรู้

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันไป เช่นจัดกิจกรรมเพื่อความพร้อมและหาความต้องการของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนจากภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น ชุมชน สมาคม อบต. องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการจากองค์กรประชาชนอื่นๆ หรือแม้แต่ภาครัฐกิจการท่องเที่ยว องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ทุกฝ่ายต้องมีหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคและ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (พิฑูรย์ ทองนิม และคณะ, 2556) อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งคือชุมชนในท้องถิ่นยังขาดความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรม ขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยเฉพาะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ประกอบกับไม่มีแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และเหมาะสมในระดับท้องถิ่น มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีกระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศซึ่งมีความหลากหลายและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ยังไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาและอนุรักษ์อย่างจริงจังอีกเป็นจำนวนมาก

แนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชนคือการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองซึ่งเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ มิติแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเองเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดประสบการณ์และเกิดความประทับใจซึ่ง จะนำไปสู่การสร้างความรู้ในรูปแบบใหม่ด้วยตนเอง (กฤษดา ชูอารักษ์, 2553) ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบซึมซับการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลาและต่อเนื่อง ตามความคิดเห็นของ ทม เกตุ วงศา และคณะ (2551) ที่ศึกษากระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยกระตุ้นให้นักเรียนซักถามในสิ่งที่สงสัย ทำให้เกิดการซึมซับในองค์ความรู้ท้องถิ่น เพราะได้เข้าไปสัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยตนเอง สามารถสร้างการเรียนรู้จากศรัทธา แรงจูงใจให้กับผู้เรียนรู้ นอกจากนี้ ศศิธร ศรีเขียว และคณะ (2551) ยังได้กล่าวถึงแนวทางให้เยาวชนสนใจประวัติศาสตร์โดยการ ให้การมีส่วนร่วมคิดร่วมดำเนินการ และร่วมพัฒนาการ จนสามารถสร้างและทดสอบทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้ตลอดเวลา เกิดเป็นการเรียนรู้ตลอดเวลา ดังนั้นปัจจัยด้านการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนจึงถือเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (ปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ, 2557)

ปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ (2557) ได้ระบุกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถกำหนดกิจกรรมได้ 4 แบบ ดังนี้

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านการ จัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ กล่าวคือ การจัดกิจกรรม การศึกษาตำนาน เมืองโบราณ ผ่านการบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชน เพื่อ ถ่ายทอดประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดย การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านการจัดกิจกรรมค่าย ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. การศึกษา และ การถ่ายทอด ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการบอก เล่าของผู้รู้ใน ชุมชน การศึกษาของ บัญญัติ สาลี และคณะ (2551) ที่ได้ศึกษาการ ฟันฟูและอนุรักษ์ภาษา ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการละเล่นพื้นบ้านญ้อ โดยใช้วิธีการเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจาก คนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ผ่านชาวบ้านภูมิปัญญา และการให้เยาวชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการละเล่น พื้นบ้าน

3. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยการให้เข้าไปสัมผัส ประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาถึงการพัฒนาเขตเมือง แบบยั่งยืนในพื้นที่ประวัติศาสตร์ของ Al-hagla, S.Khalid (2010) ที่ศึกษาและพบว่าการจัดเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรมสามารถสร้างความเข้าใจ ให้กับนักท่องเที่ยวได้ดี ซึ่งต้องเชื่อมระหว่าง พื้นที่ นักท่องเที่ยว และชุมชนเข้าด้วยกัน โดยทั้ง 3 ส่วน ต้องเข้ามามีส่วนในการอนุรักษ์ พื้นฟู ตีความหมาย ร่วมกับการอนุรักษ์ ให้เห็นคุณค่าของมรดกทาง คุณค่าและวัฒนธรรมรวมทั้งเศรษฐกิจชุมชน หนึ่งในกิจกรรมสำคัญของการสร้างความตระหนัก ใน คุณค่าทางประวัติศาสตร์

4. การแสดงและร่วมสาธิตกิจกรรม ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ ชูติมา ศิริวงศ์ (2553) ที่ศึกษาถึงกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในแหล่งเรียนรู้ ใน ชุมชนโดยการให้เข้าไปสัมผัสประสบการณ์ตรง ทำให้เกิดความรู้ และทักษะ ความสามารถ และ เป็น การปลูกฝังความรักและเห็นคุณค่าในชุมชน

ปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ (2557) ได้สรุปถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งมีปัจจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว 5 ประการ คือ

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นหัวใจของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เพราะคนใน ท้องถิ่นเป็นเจ้าขององค์ความรู้และแหล่งท่องเที่ยวจึงเกิดการค้นหาค้นหาองค์ความรู้ของชุมชนและการ รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านั้น ตัวชี้วัดองค์ความรู้ดังกล่าวต้องมีความเป็นสหวิทยาการ มี คุณลักษณะที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงฐานความรู้ต่างๆ เข้ากับองค์ความรู้ชุมชนใช้กระบวนการวิจัย เพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างอัตลักษณ์หรือสร้างจุดเด่นทางการท่องเที่ยว

2. การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น

การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น นั้นประกอบด้วย 1) ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว คุณลักษณะที่สำคัญคือ การค้นหาเรื่องราว ประวัติความเป็นมา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจน

ความเชื่อ ตำนานเรื่องเล่า ต่างๆ 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ คุณลักษณะที่สำคัญคือ ต้องเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และ 3) ด้านจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบคุณลักษณะที่สำคัญ คือ การมีคุณธรรมทางด้านความมีวินัย ความ ซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นต้น

3. การสร้างคุณค่าใหม่

กระบวนการการสร้างคุณค่าใหม่ อาทิเช่น 1) องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สร้างคุณค่าใหม่ในการท่องเที่ยว คุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการบูรณาการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านกระบวนการในการแลกเปลี่ยนซักถาม เพื่อให้เกิดการซึมซับและตระหนักในคุณค่า 2) องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่นำไปสร้างสำนึกรักถิ่นเกิด มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ที่ได้จากการสำรวจแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน 3) องค์ความรู้ด้านสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์นำไปสร้างความรักและห่วงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่น คุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นความรู้ทางด้าน สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์บนฐานระบบความเชื่อ และ 4) องค์ความรู้ด้านภูมิทัศน์ทางศิลปกรรมที่นำไปสร้างการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งใช้หลักธรรมในการจัดระเบียบของสังคม ข้อนี้ทำให้เกิดการสืบทอดมรดกทางทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อไป

4. การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน อาทิเช่น 1) การสร้างและทดสอบความรู้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริงทำให้เกิดประสบการณ์ และเกิดความประทับใจ 2) การเรียนรู้แบบซึมซับ มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอด เวลาและต่อเนื่อง และ 3) กระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาการท่องเที่ยว คุณลักษณะที่สำคัญ คือ พัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการและร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในสถานการณ์จริงโดยอาศัยการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ถึงจะทำให้เกิดการการเรียนรู้แบบซึมซับขึ้น

5. การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

การเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ถือว่าเป็นปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการสร้างการเคลื่อนไหวทางการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี รูปแบบกิจกรรมที่ หลากหลายด้านประวัติศาสตร์ อาทิเช่น 1) การศึกษาประวัติศาสตร์ ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายประวัติศาสตร์ คุณลักษณะ ที่สำคัญ คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิตที่ ผูกพันกับ

ธรรมชาติ 2) การศึกษาและถ่ายทอด ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการบอกเล่า ของผู้รู้ในชุมชน คุณลักษณะที่สำคัญ คือ การบอก เล่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมผ่าน ตัวบุคคลสู่ตัวบุคคล 3) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยการให้เข้าไปสัมผัส ประสบการณ์ตรง คุณลักษณะที่สำคัญ คือ ความรักและเห็นคุณค่าในชุมชน และ 4) การแสดงและ ร่วมสาธิตกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ คุณลักษณะ ที่สำคัญ คือ การให้มีส่วนร่วมของเยาวชนในการ แสดงและสาธิตกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ (ปัทมทิญา สิงห์คราม และคณะ, 2557)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในชุดงานวิจัยนี้มีการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ 3 แห่งในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษา ทัศนศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ในบทนี้เป็นข้อมูลระเบียบวิธีวิจัยซึ่งมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 10 คน (รายชื่อในภาคผนวก)

ซึ่งกลุ่มนี้เน้นการสัมภาษณ์เพื่อการผลิตสื่อที่เหมาะสม ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งมีการสอบถามประเด็นคือ 1) ประเด็นปัญหาที่พบก่อนการผลิตคู่มือเล่มนี้ 2) เนื้อหาที่ควรครอบคลุมสำหรับการผลิตคู่มือฉบับนี้ และ 3) รูปแบบการเสนอที่เหมาะสม และการตรวจสอบคู่มือฉบับร่างเพื่อนำไปพัฒนาเป็นฉบับสมบูรณ์ในขั้นตอนที่ 6

2.กลุ่มอาสาสมัครนำเที่ยว ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง คือ กลุ่มนักเรียนที่มีความสนใจจะเป็นอาสาสมัครนำเที่ยว

2. นักท่องเที่ยว หลังจากทีอาสาสมัครได้ศึกษาคู่มือที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาแล้วอาสาสมัครจะลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยังวัดมหาธาตุวรวิหาร ซึ่งมีกำหนดว่าอาสาสมัครนำเที่ยว 1 คนจะสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเพื่อประเมินการปฏิบัติงานของตนหลังจากการศึกษาคู่มือแล้วอย่างน้อยจำนวน 20 คน

ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบเจาะจง คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในวัดมหาธาตุวรวิหารทุกคน (ในช่วงเวลาของการทดลองใช้คู่มือนำเที่ยวเท่านั้น)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือประกอบด้วยคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว และแบบประเมินอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. คู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว ในการสร้างคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปทดลองใช้ ดังนี้

1.1 การสร้างคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยมีการรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดมหาธาตุวรวิหาร สถานที่สำคัญต่างๆ ภายในวัดจากหนังสืออ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงวิชาการ

2) สัมภาษณ์ผู้รู้ โดยผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวัดมหาธาตุวรวิหารจากปราชญ์ท้องถิ่น พระอาจารย์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัดมหาธาตุวรวิหาร ที่สำคัญได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสงฆ์

1.2 การตรวจสอบความถูกต้อง

1) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว โดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นผู้ตรวจสอบ

2) การทดลองใช้ โดยอาสาสมัครนำเที่ยวทดลองใช้คู่มือนำเที่ยวนักท่องเที่ยวแล้วมีการเพิ่มเติมประเด็นต่างๆ ตามข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวในคู่มือเพื่อความสะดวกสมบูรณ์แบบของเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

2. แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว วัดมหาธาตุวรวิหาร แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเด็นคำถาม

- ชื่ออาสาสมัครมัคคุเทศก์ผู้ให้ข้อมูล
- เพศ
- อายุ
- หน่วยงานที่มา(เช่นโรงเรียน/มหาวิทยาลัย)
- ระยะเวลาในการใช้คู่มือนี้ในการฝึก.....ครั้งต่อสัปดาห์
- ตั้งแต่วันที่....ถึงวันที่...

- ระยะเวลาในการฝึกแต่ละครั้งประมาณ.....ชั่วโมง

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาต่อคู่มือมัคคุเทศก์
ประเด็นคำถาม

1. คู่มือมีเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ และให้ข้อมูลชัดเจน
2. รูปภาพในคู่มือนี้เหมาะสม
3. รูปเล่มของคู่มือนี้เหมาะสม
4. คำที่ใช้ในคู่มือนี้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ
5. เส้นทางจากจุดเริ่มต้นจนจบเส้นทางที่นำในคู่มือนี้
6. การครอบคลุมจุดสำคัญๆ ในคู่มือนี้ของแหล่งท่องเที่ยว
7. คู่มือนี้ง่ายต่อความเข้าใจและศึกษาด้วยตนเอง
8. ประสิทธิภาพของการนำไปใช้เมื่อต้องปฏิบัติงานจริง
9. เหมาะสมสำหรับอาสาสมัครท่านอื่นๆ
10. เหมาะสมที่จะนำไปเผยแพร่ ปรับใช้กับสถานที่สำคัญอื่นๆ ของจังหวัด
11. ความพอใจโดยรวมของคู่มือนี้เมื่อได้นำไปใช้

เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครมัคคุเทศก์

ระดับความพึงพอใจ	คะแนนที่ได้รับ
น้อยที่สุด	1
น้อย	2
ปานกลาง	3
มาก	4
มากที่สุด	5

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. แบบประเมินจากนักท่องเที่ยวต่ออาสาสมัครนำเที่ยว วัดมหาธาตุวรวิหาร แบ่งออกเป็น 3

ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประเด็นคำถาม

- เพศ
- อายุ
- อาชีพ
- การศึกษา
- จังหวัด

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ ความเข้าใจเนื้อหา

ประเด็นคำถาม

1.อาสาสมัครมัคคุเทศก์

- 1.1 ความพร้อมของมัคคุเทศก์
- 1.2 เทคนิคการถ่ายทอดของมัคคุเทศก์
- 1.3 สามารถอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและตรงประเด็น
- 1.4 การสื่อสารภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย
- 1.5 การตอบคำถามของมัคคุเทศก์
- 1.6 มีความสามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว
- 1.7 จิตใจรักการบริการและอำนวยความสะดวก
- 1.8 ความเหมาะสมของบุคลิกภาพการเป็นมัคคุเทศก์

2.ด้านสถานที่/ระยะเวลา

- 2.1 สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม
- 2.2 สถานที่มีความน่าสนใจศึกษา
- 2.3 เส้นทางเดินนำเที่ยวเหมาะสม
- 2.4 ระยะเวลาในการนำเที่ยวมีความเหมาะสม

3. ด้านความรู้ความเข้าใจ

- 3.1 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหารก่อนการนำเที่ยว
- 3.2 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหารหลังการนำเที่ยว
- 3.3 ท่านสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่อผู้อื่นได้
- 3.4 ท่านจะแนะนำให้คนรู้จักมาเที่ยวและใช้บริการมัคคุเทศก์ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร

เกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินจากนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาสาสมัคร

ระดับความพึงพอใจ	คะแนนที่ได้รับ
น้อยที่สุด	1
น้อย	2
ปานกลาง	3
มาก	4
มากที่สุด	5

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3.3 การดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลการเก็บข้อมูลวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนการดำเนิน

ขั้นตอนที่หนึ่ง เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม 2556

คณะผู้วิจัยวางแผนศึกษาและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่นักวิจัยแต่ละคนรับผิดชอบ คือ 1) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครศรีอยุธยา (เขาวัง) 2) วัดมหาธาตุวรวิหาร และ 3) วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร ให้สอดคล้องกัน ในงานวิจัยเล่มนี้ใช้กรณีศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรี

โดยขั้นที่หนึ่ง เป็นการศึกษาเอกสาร และประวัติความเป็นมาของวัดมหาธาตุวรวิหารโดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย เว็บไซต์ บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยรวบรวมและเรียบเรียงให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน

ขั้นตอนที่สอง เดือน มกราคม – เมษายน 2557

เมื่อศึกษาประวัติแล้วดำเนินการสัมภาษณ์ผู้รู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อดำเนินการผลิตสื่อการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง โดยลงพื้นที่จริงคือ วัดมหาธาตุวรวิหาร เพื่อดำเนินการวางแผนการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง ตรวจสอบข้อมูลจากขั้นตอนที่หนึ่งให้มีความถูกต้องและมีรายละเอียดมากที่สุด โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

- สมุดจดบันทึก

- กล้องถ่ายภาพ
- เครื่องบันทึกเสียง
- คอมพิวเตอร์และเครื่องบันทึกข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่สองนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสงฆ์ วัดมหาธาตุวรวิหารในการตรวจสอบข้อมูลจากขั้นตอนที่หนึ่งให้มีความถูกต้อง และให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อมูลมีความละเอียดมากขึ้น และส่วนผลการวิจัยจะนำมาเปรียบเทียบ ความพึงพอใจ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการนำคู่มือมาใช้อย่างจริงจัง

ขั้นตอนที่สาม เดือน เมษายน – พฤษภาคม 2557

ผลิตสื่อการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเองโดยใช้กรณีศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหารโดยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาตามลำดับขั้นตอนที่หนึ่งและขั้นตอนที่สองมารวบรวมและเรียบเรียงจัดทำเป็นคู่มือสำหรับมัคคุเทศก์เพื่อนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ รวมทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และทดลองเบื้องต้น

ขั้นตอนที่สี่ เดือน พฤษภาคม – มิถุนายน 2557

ประเมินสื่อการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเองจากผู้ทดลองใช้โดยตรง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีอาสาสมัครนำเที่ยว โดยได้จากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและนักเรียนจากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวนแต่ละ 20 คน จากโรงเรียนในจังหวัดเพชรบุรี

ก่อนที่อาสาสมัครนำเที่ยวทุกคนจะนำคู่มือไปศึกษาด้วยตนเองนั้น คณะผู้วิจัยได้จัดอบรมเรื่องของการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีและทดลองฝึกปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์จริง โดยมีวิทยากรคือผู้ทรงคุณวุฒิของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเป็นระยะเวลา 2 วัน (ตารางอบรมดูในภาคผนวก) เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกัน

หลังจากการอบรม ได้ดำเนินการแจกคู่มือให้อาสาสมัครศึกษาก่อนเป็นเวลา 2 เดือน หลังจากศึกษาคู่มือแล้วจึงทดลองการเป็นอาสาสมัครนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวเป็นเวลา 1 เดือน

ในการประเมินคู่มือสำหรับมัคคุเทศก์เพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ได้ทำใบประเมินคู่มือ ซึ่งมีการประเมิน 2 รูปแบบ คือ แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครมัคคุเทศก์ วัดมหาธาตุวรวิหาร และแบบประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาสาสมัครนำเที่ยว

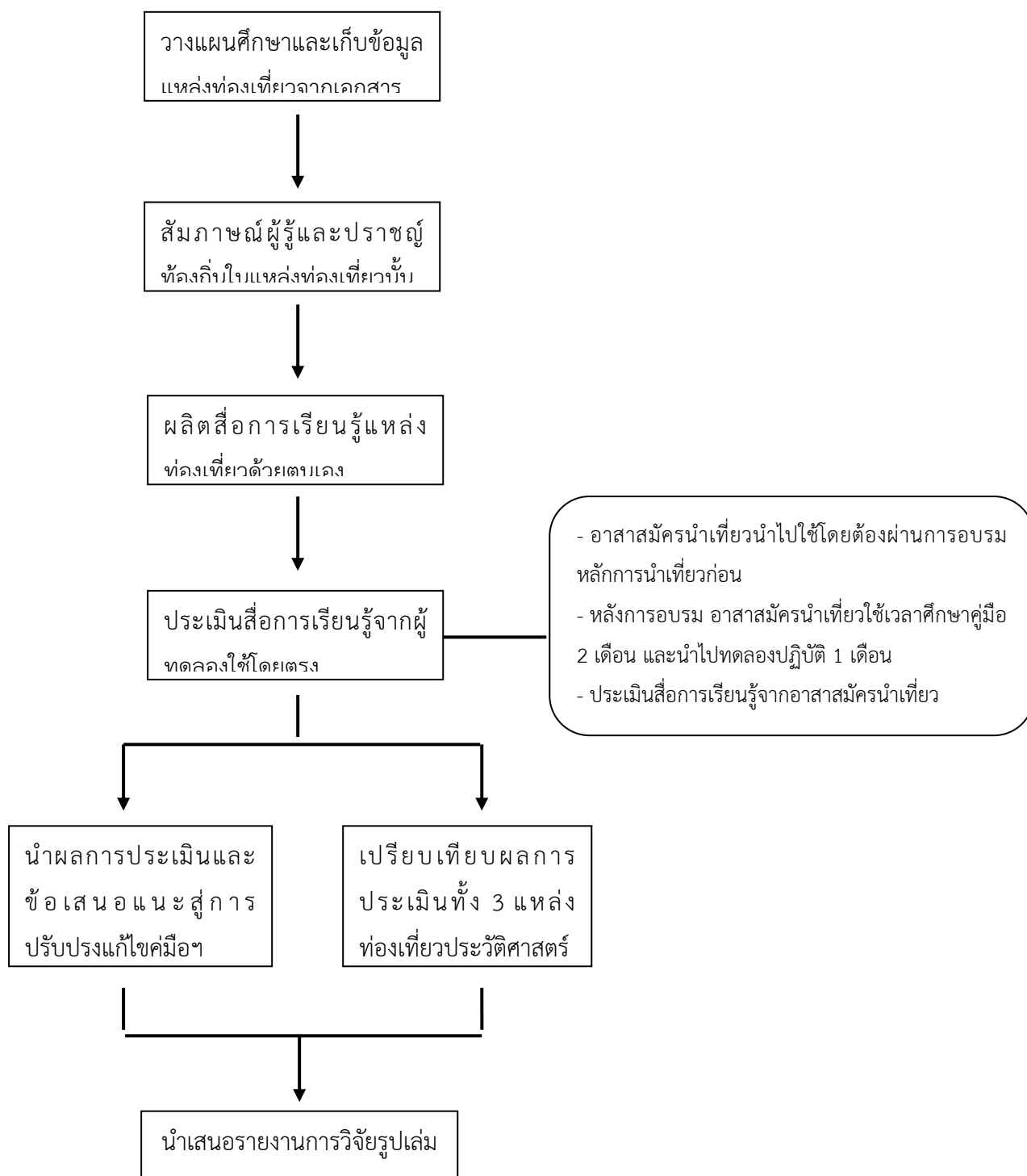
ขั้นตอนที่ห้า เดือน กรกฎาคม – สิงหาคม 2557

จากขั้นตอนที่สี่ นำการประเมินจากผู้ทดลองในการใช้คู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ทัศนศึกษา มหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ขั้นนี้จะได้ผลการวิจัยและนำผลการวิจัยการใช้คู่มือของแหล่งท่องเที่ยววัดใหญ่สุวรรณาราม และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มาเปรียบเทียบในเรื่องของระดับความพึงพอใจต่อคู่มือกับการใช้คู่มือของแหล่งท่องเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร และประมวลผลการประเมินจากนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาสาสมัครนำเที่ยว มาปรับปรุงแก้ไขพร้อมทั้งเพิ่มเติมรายละเอียดที่ยังไม่ครบถ้วนและสมบูรณ์ในคู่มือสำหรับมัคคุเทศก์เพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ต่อไป

ขั้นตอนที่หก เดือน กันยายน – ตุลาคม 2557

นำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายหลังจากการจัดทำคู่มือสำหรับมัคคุเทศก์เพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ จังหวัดเพชรบุรี และได้ทำการประเมินคู่มือแล้ว รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขคู่มือให้มีประสิทธิภาพจากข้อเสนอแนะของผู้ทดลองใช้ จากคู่มือที่ได้รับการพัฒนานั้นได้รับการพิมพ์ออกมาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานจริงสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ทั้ง 3 แห่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปเป็นภาพแผนได้ดังนี้

ภาพที่ 13 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อคำนวณหา ค่าสถิติต่างๆ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

1. แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระยะเวลาในการใช้คู่มือนี้ในการฝึกต่อสัปดาห์ ระยะเวลาในการฝึกแต่ละครั้ง คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจต่อคู่มือนำเที่ยว เช่น คู่มือมีเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ และให้ข้อมูลชัดเจน รูปภาพในคู่มือนี้เหมาะสม รูปเล่มของคู่มือนี้เหมาะสม คำที่ใช้ในคู่มือง่ายต่อการทำความเข้าใจ การครอบคลุมจุดสำคัญๆ ในคู่มือนี้ของแหล่งท่องเที่ยว คู่มือนี้ง่ายต่อความเข้าใจและศึกษาด้วยตนเอง เหมาะสมสำหรับอาสาสมัครท่านอื่นๆ เหมาะสมที่จะนำไปเผยแพร่ปรับใช้กับสถานที่สำคัญอื่นๆ ของจังหวัด และความพอใจโดยรวมของคู่มือนี้เมื่อนำไปใช้คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

2. แบบประเมินจากนักท่องเที่ยวต่ออาสาสมัครนำเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา จังหวัด คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจเนื้อหา แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ คือ

1. อาสาสมัครนำเที่ยว เช่น ความพร้อม เทคนิคการถ่ายทอด ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและตรงประเด็น การสื่อสารภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย และการตอบคำถามของอาสาสมัครนำเที่ยว

2. ด้านสถานที่ ระยะเวลา เช่น สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม สถานที่มีความน่าสนใจศึกษา เส้นทางเดินนำเที่ยวเหมาะสม ระยะเวลาในการนำเที่ยวมีความเหมาะสม

3. ด้านความรู้ความเข้าใจ ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหารก่อนและหลังการนำเที่ยว สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่อผู้อื่นได้

ทั้งสามด้านใช้การคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

1. ค่าความถี่ (Frequency)
2. ค่าร้อยละ (Percentage)
3. ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2547 : 55-56)

$$\bar{x} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวม
 $\sum X$ แทน ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด

N แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2547 : 85-87)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ แทน ผลของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X^2)$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนสมาชิกในกลุ่มนั้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

4.1 แบบประเมินอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหารโดยนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีจุดประสงค์เพื่อประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของเครื่องมือในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรีในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยได้รับกลับคืนมาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามสามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 461 ชุด สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจเนื้อหาต่อคู่มือมัคคุเทศก์

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

ซึ่งผลของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สำหรับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยเพศช่วงอายุอาชีพระดับการศึกษาภูมิำเนา (มาจากจังหวัด) โดยจะทำการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่และร้อยละดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	237	52.2
หญิง	217	47.8
รวม	454	100.0
<u>อายุ</u>		
10 - 20 ปี	168	38.6
21 - 30 ปี	94	21.6
31 - 40 ปี	71	16.3
41 - 50 ปี	59	13.6
51 ปีขึ้นไป	43	9.9
รวม	435	100.0
<u>อาชีพ</u>		
นักเรียน / นักศึกษา	136	40.2
รับราชการ	56	16.6
บริษัทเอกชน	23	6.8
ธุรกิจส่วนตัว	65	19.2
รับจ้าง	46	13.6

อื่นๆ	12	3.6
รวม	338	100.0

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ระดับการศึกษา</u>		
มัธยมศึกษา / ปวส.	107	35.5
ปริญญาตรี	103	34.2
ปริญญาโท	30	10.0
ปริญญาเอก	7	2.3
ประถม 6	45	15.0
อื่นๆ	9	3.0
รวม	301	100.0
<u>ภูมิลำเนา</u>		
เพชรบุรี	35	8.2
ราชบุรี	9	2.1
ประจวบคีรีขันธ์	19	4.4
กรุงเทพมหานคร	87	20.4
ต่างประเทศ	53	12.4
พื้นที่อื่นๆ	54	17.8
รวม	427	100.0

ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยในครั้งนี้ทั้งหมด 461 คนเป็นเพศชายจำนวน 237 คนคิดเป็นร้อยละ 52.2 เพศหญิงจำนวน 217 คนคิดเป็นร้อยละ 47.8 ส่วนใหญ่ช่วงอายุระหว่าง 10 - 20 ปี จำนวน 168 คนคิดเป็นร้อยละ 38.6 รองลงมาอายุ 21 - 30 ปีจำนวน 94 คนคิดเป็นร้อยละ 21.6 อายุ 31 - 40 ปีจำนวน 71 คนคิดเป็นร้อยละ 15.4 อายุ 41 - 50 ปีจำนวน 59 คนคิดเป็นร้อยละ 12.8 และน้อยที่สุดคือกลุ่มอายุ 51 ปีขึ้นไปจำนวน 43 คนคิดเป็นร้อยละ 9.3

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษาจำนวน 136 คนคิดเป็นร้อยละ 40.2 รองลงมาคือธุรกิจส่วนตัวจำนวน 65 คนคิดเป็นร้อยละ 19.2 รับราชการจำนวน 56 คนคิดเป็นร้อยละ 16.6 รับจ้างจำนวน 46 คนคิดเป็นร้อยละ 13.6 บริษัทเอกชนจำนวน 23 คนคิดเป็นร้อยละ 6.8 และอาชีพอื่นๆจำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 3.6

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือมัธยมศึกษา/ ปวส.จำนวน 107 คนคิดเป็นร้อยละ 35.5 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี จำนวน 103 คนคิดเป็นร้อยละ 34.2 ระดับประถมศึกษาจำนวน 45 คนคิดเป็นร้อยละ 15.0 ปริญญาโทจำนวน 30 คนคิดเป็นร้อยละ 10.0 การศึกษาอื่นๆจำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 3.0 และปริญญาเอกจำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 2.3

ภูมิลำเนาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือพื้นที่อื่นๆจำนวน 224 คนคิดเป็นร้อยละ 52.5 กรุงเทพมหานครจำนวน 87 คนคิดเป็นร้อยละ 20.4 ต่างประเทศจำนวน 53 คนคิดเป็นร้อยละ 11.5 เพชรบุรีจำนวน 35 คนคิดเป็นร้อยละ 8.2 ต่อมาคือ ประจวบคีรีขันธ์จำนวน 19 คนคิดเป็นร้อยละ 4.4 และราชบุรีจำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 2.1

2. ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่ออาสาสมัครนำเที่ยว

สำหรับระดับความพึงพอใจนั้นต่ออาสาสมัครนำเที่ยวประกอบด้วยความพึงพอใจต่ออาสาสมัครนำเที่ยวผู้ให้ข้อมูลกับสถานที่/ระยะเวลาและระดับความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาโดยจะทำการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่ออาสาสมัครนำเที่ยว

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ
	ค่าเฉลี่ย
1. อาสาสมัครนำเที่ยวผู้ให้ข้อมูล	
1.1 ความพร้อมของอาสาสมัครนำเที่ยว	4.23

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ
	ค่าเฉลี่ย
1.2 การถ่ายทอดของอาสาสมัครนำเที่ยว	4.17
1.3 สามารถอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและตรงประเด็น	4.17
1.4 การสื่อสารภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย	4.18
1.5 การตอบคำถามของอาสาสมัครนำเที่ยว	4.03
1.6 มีความสามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว	4.10
1.7 จิตใจรักการบริการและอำนวยความสะดวก	4.25
1.8 ความเหมาะสมของบุคลิกภาพการเป็นอาสาสมัครนำเที่ยว	4.22
ค่าเฉลี่ยรวม	4.17
2. ด้านสถานที่/ ระยะเวลา	
2.1 สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม	4.16
2.2 เส้นทางเดินนำเที่ยวเหมาะสม	4.14
2.3 ระยะเวลาในการนำเที่ยวมีความเหมาะสม	4.15
ค่าเฉลี่ยรวม	4.14
3. ด้านความรู้ความเข้าใจ	
3.1 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหาร ก่อนการนำเที่ยว	3.82
3.2 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหาร หลังการนำเที่ยว	4.10
3.3 ท่านสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่อผู้อื่นได้	3.92

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ
	ค่าเฉลี่ย
3.4 ท่านจะแนะนำให้คนรู้จักมาเที่ยวและใช้บริการอาสาศัมครนำเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร	4.07
ค่าเฉลี่ยรวม	3.95

ระดับความพึงพอใจนั้นต่ออาสาศัมครนำเที่ยวประกอบด้วย 1) ความพึงพอใจต่ออาสาศัมครนำเที่ยวผู้ให้ข้อมูล 2) ความพึงพอใจต่อสถานที่และระยะเวลาและ 3) ระดับความรู้ความเข้าใจของเนื้อหา

ผลการศึกษาภาพรวมของระดับความพึงพอใจต่ออาสาศัมครนำเที่ยวผู้ให้ข้อมูล พบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้รับบริการมีความพึงพอใจระดับมากทุกประเด็นโดยรวม ($\bar{X}$ = 4.17) จิตใจรักการบริการและอำนวยความสะดวก($\bar{X}$ = 4.25) ความพร้อมของอาสาศัมครนำเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.23) ความเหมาะสมของบุคลิกภาพการเป็นอาสาศัมครนำเที่ยว($\bar{X}$ = 4.22) การสื่อสารภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย ($\bar{X}$ = 4.18) ในส่วนของการถ่ายทอดของอาสาศัมครนำเที่ยว($\bar{X}$ = 4.17) และสามารถอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและตรงประเด็น ($\bar{X}$ = 4.17) มีความพึงพอใจในระดับที่เท่ากัน

ผลการศึกษาในภาพรวมของความพึงพอใจต่อสถานที่และระยะเวลาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$ = 4.14) โดยจำแนกเป็น สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสม($\bar{X}$ = 4.16)ระยะเวลาในการนำเที่ยวมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.15)และเส้นทางเดินนำเที่ยวเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.14)

ผลการศึกษาในภาพรวมของความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$ = 3.95) โดยจำแนกเป็นความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหารหลังการนำเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.10) ท่านจะแนะนำให้คนรู้จักมาเที่ยวและใช้บริการอาสาศัมครนำเที่ยวที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ($\bar{X}$ = 4.07) ท่านสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่อผู้อื่นได้ ($\bar{X}$ = 3.92) และความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัดมหาธาตุวรวิหาร ก่อนการนำเที่ยว($\bar{X}$ = 3.82)

3. ข้อเสนอแนะอื่น

- ไม่มีผู้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ -

4.2 แบบประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีจุดประสงค์เพื่อประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของคู่มือในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหารจังหวัดเพชรบุรีในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามจำนวน 60 ชุดได้รับกลับคืนมาและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามสามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 57 ชุดคิดเป็นร้อยละ 99 สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจและความรู้ความเข้าใจเนื้อหาต่อคู่มืออาสาสมัครนำเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ซึ่งผลของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สำหรับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวเพศช่วงอายุอาชีพหน่วยงานที่มาระยะเวลาในการใช้คู่มือ (ครั้ง/สัปดาห์) และชั่วโมงในการฝึกแต่ละครั้งโดยจะทำการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>สถานที่</u>		
วัดใหญ่สุวรรณาราม	13	22.8
อุทยานประวัติศาสตร์	22	38.6
วัดมหาธาตุวรวิหาร	22	38.6

รวม	57	100.0
<u>เพศ</u>		
ชาย	18	31.6
หญิง	39	68.4
รวม	57	100.0
<u>อายุ</u>		
10 - 20 ปี	57	100.0
<u>อาชีพ</u>		
นักเรียน/นักศึกษา	57	100.0
<u>หน่วยงาน</u>		
โรงเรียน/วิทยาลัย	57	100.0

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<u>ระยะเวลาในการใช้เครื่องมือ</u>		
1 ครั้ง/สัปดาห์	7	13.0
2 ครั้ง/สัปดาห์	31	57.4
3 ครั้ง/สัปดาห์	11	20.4
4 ครั้ง/สัปดาห์	4	7.4

5 ครั้ง/สัปดาห์	1	1.9
รวม	54	100.0
ช่วงเวลาในการฝึก		
1 ชั่วโมง	12	22.2
2 ชั่วโมง	14	25.9
3 ชั่วโมง	5	9.3
4 ชั่วโมง	3	5.6
5 ชั่วโมง	9	16.7
6 ชั่วโมง	9	16.7
30 ชั่วโมง	2	3.7
รวม	54	100.0

ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยในครั้งนี้ทั้งหมด 57 คนเก็บข้อมูลจากวัดใหญ่สุวรรณาราม จำนวน 13 คนคิดเป็นร้อยละ 22.8 อุทยานประวัติศาสตร์จำนวน 22 คนคิดเป็นร้อยละ 38.6 และวัดมหาธาตุวรวิหารจำนวน 22 คนคิดเป็นร้อยละ 38.6

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิงจำนวน 39 คนคิดเป็นร้อยละ 68.4 และเพศชายจำนวน 18 คนคิดเป็นร้อยละ 31.6 ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดอายุระหว่าง 10-20 ปีจำนวน 57 คนคิดเป็นร้อยละ 100.0 เป็นนักเรียน/นักศึกษาจำนวน 57 คนคิดเป็นร้อยละ 100.0 มาจากโรงเรียน/วิทยาลัยจำนวน 57 คนคิดเป็นร้อยละ 100.0

ระยะเวลาในการใช้คู่มือในการฝึกพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากใช้เวลา 2 ครั้ง/สัปดาห์จำนวน 31 คนคิดเป็นร้อยละ 57.4 รองลงมาใช้เวลา 3 ครั้ง/สัปดาห์จำนวน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 20.4 ใช้เวลา 1 ครั้ง/สัปดาห์จำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 13.0 ใช้เวลา 4 ครั้ง/สัปดาห์จำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 7.4 และใช้เวลา 5 ครั้ง/สัปดาห์จำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 1.9

ช่วงเวลาในการฝึกแต่ละครั้งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากใช้เวลา 2 ชั่วโมงจำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 25.9 รองลงมาใช้เวลา 1 ชั่วโมงจำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 22.2 ใช้เวลา 5 ชั่วโมงจำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 16.7 ใช้เวลา 6 ชั่วโมงจำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 16.7 ใช้เวลา 3 ชั่วโมงจำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละ 9.3 ใช้เวลา 4 ชั่วโมงจำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 5.6 ใช้เวลา 30 ชั่วโมงจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 3.7

2. ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่อคู่มือ

สำหรับระดับความพึงพอใจนั้นต่อคู่มือโดยจะทำการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่อคู่มือ

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
1. คู่มือมีเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์และให้ข้อมูลชัดเจน	8 (14.3)	35 (62.5)	12 (21.4)	1 (1.8)	0	3.89
2. รูปภาพในคู่มือนี้เหมาะสม	11 (19.3)	32 (56.1)	13 (22.8)	1 (1.8)	0	3.93
3. รูปเล่มของคู่มือนี้เหมาะสม	11 (19.3)	34 (59.6)	12 (21.1)	0	0	3.98
4. คำที่ใช้ในคู่มือนี้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ	11 (19.3)	23 (40.4)	22 (38.6)	1 (1.8)	0	3.77
5. เส้นทางจากจุดเริ่มต้นจนจบเส้นทางที่นำในคู่มือนี้	8 (14.0)	34 (59.6)	14 (24.6)	1 (1.8)	0	3.86
6. การครอบคลุมจุดสำคัญๆในวัดมหาธาตุวรวิหารของคู่มือนี้	11 (19.3)	33 (57.9)	9 (15.8)	4 (7.0)	0	3.89
7. คู่มือนี้ง่ายต่อความเข้าใจและศึกษาด้วยตนเอง	11 (19.3)	29 (50.9)	14 (24.6)	3 (5.3)	0	3.84
8. ประสิทธิภาพของการนำไปใช้เมื่อต้องปฏิบัติงานจริง	11 (19.3)	31 (54.4)	14 (24.6)	1 (1.8)	0	3.91
9. เหมาะสมสำหรับอาสาสมัครท่านอื่นๆ	13 (22.8)	30 (52.6)	14 (24.6)	0	0	3.98

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
10. เหมาะสมที่จะนำไปเผยแพร่ปรับใช้กับสถานที่สำคัญอื่นๆของจังหวัด	13 (22.8)	29 (50.9)	14 (24.6)	1 (1.8)	0	3.95
11. ความพอใจโดยรวมของคู่มือนี้เมื่อได้นำไปใช้	15 (26.3)	26 (45.6)	15 (26.3)	1 (1.8)	0	3.96
ค่าเฉลี่ยรวม						3.90

ผลการศึกษาภาพรวมของระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาต่อคู่มือพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจระดับมากทุกประเด็น ($\bar{X} = 3.90$) โดยจำแนกเป็นรูปเล่มของคู่มือนี้เหมาะสม ($\bar{X} = 3.98$) เหมาะสมสำหรับอาสาสมัครท่านอื่นๆ ($\bar{X} = 3.98$) ความพอใจโดยรวมของคู่มือนี้เมื่อได้นำไปใช้ ($\bar{X} = 3.96$) เหมาะสมที่จะนำไปเผยแพร่ปรับใช้กับสถานที่สำคัญอื่นๆของจังหวัด ($\bar{X} = 3.95$) รูปภาพในคู่มือนี้เหมาะสม ($\bar{X} = 3.93$) ประสิทธิภาพของการนำไปใช้เมื่อต้องปฏิบัติงานจริง ($\bar{X} = 3.91$) คู่มือมีเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์และให้ข้อมูลชัดเจน ($\bar{X} = 3.89$) การครอบคลุมจุดสำคัญๆในวัดมหาธาตุวรวิหารของคู่มือนี้ ($\bar{X} = 3.89$) เส้นทางจากจุดเริ่มต้นจนจบเส้นทางที่นำในคู่มือนี้ ($\bar{X} = 3.86$) คู่มือนี้ช่วยต่อความเข้าใจและศึกษาด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.84$) และคำที่ใช้ในคู่มือนี้ช่วยต่อการทำความเข้าใจ ($\bar{X} = 3.77$)

3. ข้อเสนอแนะอื่นๆเพื่อปรับคู่มือนี้ให้ดียิ่งขึ้น

- ไม่มีผู้ให้ความเห็นในประเด็นนี้ -

บทที่ 5

อภิปรายสรุปและข้อเสนอแนะ

ในส่วนของบทนี้ เป็นการสรุปประเด็นที่สำคัญที่ได้รับจากผลของการวิจัย การสร้างคู่มือสำหรับมัคคุเทศก์เพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี แบ่งส่วนเป็น 1) ประเด็นสำคัญของรูปแบบในการสร้างคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ฯ 2) อาสาสมัครนำเที่ยวประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ฯ หลังจากทำอาสาสมัครได้ศึกษาคู่มือด้วยตนเองแล้ว และ 3) นักท่องเที่ยวประเมินอาสาสมัครนำเที่ยวหลังจากศึกษาคู่มือสำหรับมัคคุเทศก์เพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ฯ และลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้และการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ในการนำเสนอบทนี้จะดำเนินการตอบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเล่มนี้

5.1 สรุปผล

5.1.1 เพื่อศึกษาความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

จังหวัดเพชรบุรีนั้นเป็นจังหวัดที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในการพัฒนาจังหวัด หากพิจารณาตามลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งของจังหวัดแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นประตูสู่การเดินทางไปยังภาคใต้ของประเทศไทย จึงมีความสำคัญในฐานะจุดแวะพักของผู้คนที่เดินทางสู่ภาคใต้ จังหวัดเพชรบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบทั้งทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีกระจายอยู่หลายอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอเมือง ซึ่งเป็นอำเภอที่มีความพร้อมทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และธรรมชาติ เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละแห่งตั้งอยู่ไม่ไกลกัน นอกจากนี้จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่เน้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ดังวิสัยทัศน์ของจังหวัดในปี 2558 นี้ที่ต้องการพัฒนาให้จังหวัดเป็น “แหล่งผลิตอาหารและการท่องเที่ยวชั้นนำของ ASEAN” (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2558)

ตามโครงสร้างยุทธศาสตร์จังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2557 (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2558) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตร ด้านท่องเที่ยว

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม ซึ่งประเด็นดังกล่าวเกิดจากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเพชรบุรี ประกอบกับการพิจารณาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของจังหวัด (SWOT) จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัด โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ยุทธศาสตร์ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ระดับชาติ ยุทธศาสตร์ระดับภาค และทิศทางการพัฒนาระดับกลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ “การท่องเที่ยวชั้นนำของภูมิภาคอาเซียน” ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวนี้เชื่อมโยงกับพันธกิจที่ต้องการยกระดับการท่องเที่ยวให้มีชื่อเสียงระดับ Top Ten ของ ASEAN ซึ่งการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดสามารถสร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในพื้นที่ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลัก ดังนี้

- ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สนับสนุนและพัฒนาปัจจัยผลักดัน เป็นแหล่งศึกษาดูงานและจัดนิทรรศการที่สำคัญระดับประเทศ

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับภาคการท่องเที่ยว

- ปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สร้างสรรค์กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นกรณีศึกษาในการดำเนินการวิจัยคือ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองเพชรบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยมีความสำคัญที่เป็นจุดเด่นหลายประการ กล่าวคือ

1. เป็นวัดที่สร้างมาอย่างยาวนานสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น และอาจเคยเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ใช้เป็นศาสนสถานมาตั้งแต่สมัยโบราณจากการขุดค้นทางโบราณคดีพบฐานหินศิลาแลง ประกอบกับหลักฐานอื่นๆ ที่อาจย้อนกลับไปได้ถึงสมัยทวารวดี สมัยอยุธยา เริ่มปรากฏว่าวัดมหาธาตุ เริ่มปรากฏมีความเจริญเฟื่องฟู อาจเป็นด้วยเพราะคติ “วัดมหาธาตุ” ในฐานะของวัดศูนย์กลางเมืองและยังเป็นสัญลักษณ์แสดงความยิ่งใหญ่ของบ้านเมือง ดังปรากฏลวดลายปูนปั้นหน้าบันพระวิหารวัดมหาธาตุ ที่คาดกันว่าเป็นลวดลายช่างเพชรสมัยอยุธยาตอนปลาย ด้วยความเป็นวัดสำคัญเมือง จึงทำให้วัดมหาธาตุ กลายเป็น “ลานประลอง”ฝีมือของช่างเมืองเพชร มาอย่างต่อเนื่อง

ทำให้เกิดมีศิลปะต่างๆ นานา เข้ามาร่วมกันอยู่อย่างมากมาย สะท้อนพัฒนาการความคิดตลอดจน ค่านิยมของช่างจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่อง

2. ปูนปั้นเมืองเพชร ลวดลายปูนปั้น ย่อมเป็นสิ่งโดดเด่นและดึงดูดตาแรกๆ ต่อผู้เข้ามา สักการะหรือเที่ยวชมวัดมหาธาตุวรวิหาร เพชรบุรี จากลวดลายปูนปั้นที่มีความวิจิตรอ่อนช้อย สวยงาม ที่ประดับประดาอยู่บริเวณหน้าบันพระวิหาร ประดับดาส่วนหลังคาของศาลานางสาวบุญ ประคอง ลวดลายปูนปั้นเหล่านี้ เป็นส่วนสำคัญหนึ่ง ความชำนาญของช่างเมืองเพชรหลากหลาย สมัย ได้ฝากฝังลวดลายฝีมือไว้ในวัดมหาธาตุแห่งนี้ ลวดลายปูนปั้นสะท้อนถึงความสามารถอัน หลากหลายของช่างเมืองเพชรที่แฝงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาผสมปูนเพื่อให้นำมาปูนปั้น ลวดลายอ่อน ช้อยวิจิตรงดงามสำแดงฝีมือช่างอันลึกล้ำ รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนารูปแบบงานศิลป ผสมผสานระหว่างความเก่าและความใหม่ ไม่เพียงเป็นเรื่องราวในพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมไป จนถึงการบันทึกเรื่องราวสำคัญของสังคมและการเมืองไทยไว้ในปูนปั้นอีกด้วย

2. พระวิหาร พระปรารักษ์ ระเบียงคด ของวัดมหาธาตุนี้ เป็นอาณานิคมบริเวณกล่าวรวมไว้ ด้วยกัน เนื่องจากสร้างขึ้นภายใต้คติของการสร้างศาสนาสถานที่ได้รับอิทธิพลจากเขมรตั้งแต่สมัย โบราณ คือ พระปรารักษ์องค์ประธานของอาณานิคม มีพระวิหารอยู่ด้านหน้าเปรียบได้กับเป็นประตู ทางเข้าหรือ “โคปุระ” สู่อาณานิคมศักดิ์สิทธิ์ และมีระเบียงคดหรือพระวิหารคดเรียงตัวเป็นวง สี่เหลี่ยมหรือวงกลมรอบพระปรารักษ์ โดยปลายของระเบียงคดทั้งสองด้านจะบรรจบอยู่กับด้านซ้าย ขวาของพระวิหาร

รูปแบบเช่นนี้ของการสร้างเดิมเป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ในการจำลองรูปแบบของ จักรวาลตามคติพราหมณ์ และพุทธศาสนาแบบไตรภูมิมาลงไว้ในสิ่งก่อสร้าง โดยมีพระปรารักษ์เปรียบ กับ “เขาพระสุเมรุ” เป็นศูนย์กลางของจักรวาล และมีอนุทวีปเรียงรายรอบออกไปเป็นวงชั้นไปเป็น รอบๆ

3. พระปรารักษ์

พระปรารักษ์องค์ประธานวัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นพระปรารักษ์ 5 ยอด มียอดกลางและรายล้อม ด้วยปรารักษ์เล็ก 4 มุม สันฐานวัดจากฐานถึงยอดนภศูล 55 เมตร รอบฐานด้านยาว 120 เมตร สันนิษฐานว่ามีอายุมากกว่า 1000 ปี ผ่านการบูรณะปฏิสังขรณ์อย่างต่อเนื่อง เดิมเคยปรากฏรูปว่า องค์กรยอดได้พังทลายลงมา ทับส่วนพาไลหรือท่ายของพระวิหารพังทลายไป

การปฏิสังขรณ์ครั้งกระทำการมาโดยตลอดแต่มาปรากฏหลักฐานในสมัยรัตนโกสินทร์ 5 ครั้ง คือ

1. พ.ศ.2352 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย(รัชกาลที่ 2)

2. พ.ศ.2406 สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 4)

โปรดฯให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และพระเพชรพิไชยศรีสวัสดิ์ (ท้วม บุนนาค) เจ้าเมืองเพชรบุรี เป็นแม่กองงาน

3. สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 5) โปรดฯให้พระยาสุรินทราโช (เทศ บุนนาค) เจ้าเมืองเพชรบุรี เป็นแม่กองงาน บูรณะขึ้นไปได้ห้าศอก องค์ปรางค์ก็ทลายลงมามาก ประกอบกับพระยาสุรินทราโชถึงแก่อนิจกรรม จึงได้หยุดการบูรณะไว้เท่านั้น

4. พ.ศ. 2471 สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินวัดพระมหาธาตุวรวิหาร ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์บริจาคเป็นพระราชกุศล เพื่อปฏิสังขรณ์ให้แล้วเสร็จ โดยมี “จันทรา” เป็นผู้รับเหมาบูรณะจนแล้วเสร็จ

5. พ.ศ. 2535 สมัยรัชกาลปัจจุบัน ในวาระสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระชนมายุครบ 60 พรรษา

คติการสร้างพระปรางค์นี้ น. ณ ปากน้ำ ได้เสนอว่าไทยรับอิทธิพลจากปราสาทเขมร โดยมีความนิยมสร้างกันในสมัยอยุธยาเป็นต้นมา ดังเห็นได้ว่ามีพระปรางค์สร้างขึ้นสมัยอยุธยาจำนวนมาก เช่น พระปรางค์วัดพระราม พระปรางค์วัดราชบูรณะ จ.พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น การสร้างปรางค์ของไทยนี้เมื่อรับจากเขมรโบราณแล้ว ก็ได้ปรับแต่งให้โดยคงไว้เพียงองค์ปรางค์ ไม่มีปราสาทเป็นฐาน

สำหรับพระปรางค์วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นองค์ปรางค์ 5 ยอดตั้งอยู่บนฐานย่อมุมสิบสองแบบอยุธยา ประดับประดาด้วยลวดลายปูนปั้น พระปรางค์นับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของเจดีย์ในเมืองไทย เคยแพร่หลายอย่างมากในช่วงสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

สถานที่สำคัญต่างๆ ภายในวัดมหาธาตุวรวิหารดังที่กล่าวมา สะท้อนให้เห็นความสำคัญในหลากหลายมิติทั้งประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรมต่างๆ ที่สะท้อนคุณค่าทางศิลปะและงานช่าง ซึ่งเป็นหนึ่งใน “สกุลช่างเมืองเพชร” ซึ่งส่งผลให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่มีความสำคัญของจังหวัดเพชรบุรีแหล่งหนึ่ง

5.1.2 เพื่อพัฒนาสื่อคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยใช้กรณีศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

ในช่วงการวิจัยสามขั้นตอนแรกผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ทางประวัติศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน เพื่อดำเนินการผลิตสื่อการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง และลงพื้นที่จริง โดยมีขั้นตอนการสร้างสื่อ คือ

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยมีการรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี สถานที่สำคัญต่างๆ ภายในวัดจากหนังสืออ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงวิชาการ

2) สัมภาษณ์ผู้รู้ โดยผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรีจากปราชญ์ท้องถิ่น พระอาจารย์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัดมหาธาตุฯ ที่สำคัญได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสงฆ์ รวมทั้งสามเณรวัดมหาธาตุวรวิหารทุกรูป

ผลการสัมภาษณ์เพื่อสร้างคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การท่องเที่ยวหรือศึกษาเรียนรู้ในวัดมหาธาตุฯ จำเป็นต้องมีคู่มือแนะนำเที่ยว เนื่องจากองค์ความรู้ที่ปรากฏอยู่ในคู่มือได้อธิบายประวัติความเป็นมา ลักษณะของสถานที่สำคัญภายในวัดมหาธาตุฯ ซึ่งสะท้อนมิติทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ค่านิยมของคนในยุคหนึ่งๆ

จากการสอบถามอาจารย์ที่ปรึกษานักเรียนซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเยาวชนที่จะเป็นผู้สืบสานในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุฯ นั้น มีความเห็นว่่านักเรียนที่เป็นอาสาสมัครนำเที่ยวยังขาดความรู้ความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน หากมีคู่มือการท่องเที่ยวโดยละเอียดที่บอกถึงรายละเอียดสถานที่และแผนที่เส้นทางการเดินท่องเที่ยว จะเป็นการช่วยกระตุ้นการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อย่างแน่นอน ส่วนรูปแบบของคู่มือทางการท่องเที่ยวนั้น จะต้องคงความเป็นเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ให้มากที่สุด โดยการนำเสนอเรื่องราว มีรายละเอียด มีรูปภาพประกอบ มีแผนที่ มีเส้นทางการเดินที่ชัดเจน ภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน

ในภาพรวมแล้วได้ประเด็นเพื่อการพัฒนาคู่มือประเด็นหลักๆ คือ ควรใช้รูปภาพในการช่วยจำ และจุดการเดินทางที่เป็นลำดับต่อเนื่อง ซึ่งสามารถใช้ตัวเลขช่วยในการลำดับการเดินทาง เนื้อหาบางส่วน

ที่มีรายละเอียดมากเกินไปอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวเสียเวลาในการอ่านและทำความเข้าใจกับประเด็นเหล่านั้น ฉะนั้น ควรมีการสรุปรายละเอียดสาระสำคัญให้มีความกะทัดรัด เข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

5.1.3 เพื่อประเมินผลการนำไปใช้ได้จริงของสื่อในการช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ภูมิศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

เพื่อให้คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเกิดประสิทธิผล จึงดำเนินการประเมินคู่มือที่ผลิตขึ้นโดยสอบถามความคิดเห็นของอาสาสมัครนำเที่ยวเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจ ความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหา ต่อคู่มืออาสาสมัครนำเที่ยว สำหรับวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี โดยมีอาสาสมัครผู้ตอบแบบประเมินผล จำนวน 22 คน ได้ประเมินคู่มือฯ หลังจากการทดลองใช้จริงแล้ว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลการประเมินจากอาสาสมัครนำเที่ยว

อาสาสมัครนำเที่ยวประเมินคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเพื่อแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ภูมิศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี หลังจากศึกษาคู่มือด้วยตนเอง มีประเด็นหลักจากผลจากวิจัยแบ่งเป็นหัวข้อคือ

1. ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครนำเที่ยว

อาสาสมัครนำเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีช่วงอายุระหว่าง 10-20 ปี ซึ่งจากช่วงอายุนี้เป็นนักเรียนที่มาเป็นอาสาสมัครนำเที่ยว ระยะในการศึกษาคู่มือด้วยตนเองใช้เวลา 2 ครั้งต่อสัปดาห์ มากที่สุด รองลงมาคือ ใช้เวลา 1 ครั้งต่อสัปดาห์ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ และใช้เวลา 4 ครั้งต่อสัปดาห์ตามลำดับ ก่อนให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยช่วงเวลาในการฝึกแต่ละครั้งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากใช้เวลา 5 ชั่วโมง รองลงมาคือ ใช้เวลา 2 ชั่วโมง และใช้เวลา 3 ชั่วโมงตามลำดับ

2. ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหา

จากประเด็นคำถามในแบบสอบถาม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วอาสาสมัครนำเที่ยวมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับ 3 ลำดับมากที่สุด ดังนี้ 1) ความเหมาะสมของรูปภาพที่ปรากฏอยู่ในคู่มือนี้ 2) รูปเล่มของคู่มือมีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาเรียนรู้กะทัดรัด ไม่ใหญ่และเล็กจนเกินไป และ 3) ความเข้าใจในเส้นทางจากจุดเริ่มต้นจนจบเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวที่นำเสนอในคู่มือนี้

3. ข้อเสนอแนะ

จากคำถามปลายเปิด ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากความคิดเห็นของอาสาสมัครนำเที่ยวที่ใช้คู่มืออาสาสมัครนำเที่ยววัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี สามารถนำมาสรุปได้เพื่อการพัฒนาคู่มือให้ดีขึ้นคือ

1. ควรมีการปรับเนื้อหาบางส่วนของเล่มคู่มือที่มีความละเอียดมากเกินไป จนทำให้ไม่สามารถใช้งานได้อย่างคล่องตัว และต้องใช้เวลาในการศึกษาทำความเข้าใจค่อนข้างมาก
2. คู่มือนำเที่ยว เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปในตัว ทำให้ทราบข้อมูลมากขึ้นและสามารถนำไปอธิบายให้กับผู้อื่นได้
3. การเดินทางเที่ยวไปตามจุดต่างๆ ที่กำหนดไว้ในคู่มือ นั้น ทำให้เก็บรายละเอียดของการศึกษาวัดมหาธาตุวรวิหารได้ชัดเจนและรอบด้านมากขึ้น เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบข้อมูลรายละเอียดของวัดใหญ่ๆ มาก่อน

2) ผลการประเมินจากนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวประเมินอาสาสมัครนำเที่ยวหลังจากศึกษาคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ภูมิศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสามารถสรุปผลได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

จากนักท่องเที่ยวจำนวน 454 คน พบว่านักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีช่วงอายุระหว่าง 11 – 20 ปี ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวนั้น ประกอบอาชีพนักเรียน นักศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและ

ปริญญานิพนธ์ ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร จากต่างประเทศ และพื้นที่อื่นๆ ตามลำดับ

2. ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหา

จากประเด็นคำถามในแบบสอบถามนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่ออาสาสมัครนำเที่ยว สถานที่ และความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก โดยหากแบ่งเป็นประเด็นพิจารณาแต่ละด้าน ด้านอาสาสมัครนำเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลได้รับความพึงพอใจเรื่อง จิตใจรักการบริการ และอำนวยความสะดวกมากที่สุด ด้านสถานที่และระยะเวลา ได้รับความพึงพอใจเรื่อง สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสมมากที่สุด และด้านความรู้ ความเข้าใจได้รับความพึงพอใจเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมชาตุนิยมหลังการนำเที่ยวมากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะ

ไม่มีการเสนอแนะในประเด็นนี้

จากข้อมูลผลการประเมินที่ได้จากทั้งอาสาสมัครนำเที่ยว หลังจากได้ทดลองใช้คู่มือจริงและผลการประเมินอาสาสมัครนำเที่ยวจากนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้นำมาหารือผู้เชี่ยวชาญคือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี และให้ปรับข้อมูลในคู่มือสำหรับอาสาสมัครนำเที่ยวเพื่อแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ทัศนศึกษา วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ตามผลการประเมินและข้อเสนอแนะที่ได้รับเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและ เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติงานต่อไปได้จริงดังตัวอย่างเนื้อหาคู่มือภาคต่อต่อไปนี้

5.2 อภิปรายผล

จากการประมวลผลการวิจัยจะเห็นว่าการสร้างคู่มือเพื่อช่วยศึกษาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นเป็นการช่วยเสริมและกระตุ้นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และเป็นรูปธรรมของการเป็นเครื่องมือช่วยศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งคู่มือสามารถนำมาพัฒนาต่อเนื่องจากการประเมินอย่างต่อเนื่องได้จากการเปรียบเทียบผลการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมในการเลือกและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ทัศนศึกษาชุมชนบางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม” ของดวงรัตน์

ด้านไถยนา (2553) จะเห็นความสอดคล้องของสำคัญของการสร้างคู่มือการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง กล่าวคือ การมีคู่มือการท่องเที่ยวโดยละเอียดที่บอกถึงรายละเอียดสถานที่และแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวนั้นทำให้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมชื่นชมและเกิดความเข้าใจในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การบอกเล่าเรื่องราวผ่านสื่อบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้เป็นอย่างดี ซึ่งความสำคัญของสื่อบุคคลในงานวิจัยของปัทมทิยา สิงห์คราม (2557) ได้นำเสนอสนับสนุนความสำคัญประเด็นนี้อย่างชัดเจน จะเห็นว่านักท่องเที่ยวจะประทับใจหรือพอใจสถานที่ที่ไปเยือน จะต้องประกอบด้วยหลายองค์ประกอบซึ่งที่สำคัญนอกจากสถานที่แล้วคือ มัคคุเทศก์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของสถานที่นั้นๆเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการสร้างความประทับใจ

งานของเรณุกา กลับสุข (2551) ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเยาวชนในท้องถิ่นต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยว ให้ข้อมูลความรู้ต่างๆอันเป็นการเพิ่มประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว และสร้างบรรยากาศให้พลัดพลินยิ่งขึ้น ตลอดจนแนะนำให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง แสดงออกถึงความเคารพและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำหน้าที่เปรียบเสมือนตัวแทนของชุมชนในฐานะเจ้าบ้าน เรณุกา กลับสุข (2551) ยังได้สำรวจความต้องการเนื้อหาความรู้ และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดฝึกอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวของหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความต้องการเนื้อหาความรู้ ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดฝึกอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ความรู้ทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่

จากการศึกษาของดวงรัตน์ ด้านไถยนา (2553) จะเห็นว่าพฤติกรรมในการเลือกรูปแบบคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนบางนกแขวกจากกลุ่มนักท่องเที่ยว จะเห็นว่านักท่องเที่ยวต้องการรูปแบบของคู่มือทางการท่องเที่ยวของชุมชนบางนกแขวกที่จะต้องคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมากที่สุด โดยการนำเสนอเรื่องราวมาจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนในรูปแบบการเล่าเรื่องให้หลากหลาย มีการจัดหน้าแบบนิตยสารและการใช้ภาพประกอบแบบภาพวาดลายเส้น ภาพสีน้ำเพื่อให้เกิดความรู้สึกสบายๆ เมื่อได้มาพักผ่อน ลักษณะการจัดวางรูปภาพและตัวอักษร ควรมีลักษณะ ผสมผสานกัน มีภาพพร้อมข้อความ มีภาพขนาดที่เหมาะสม ให้สะดวกต่อการพกพาง่าย เนื้อหาด้านในต้องมีรายละเอียด เกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยว ที่แสดงถึงการท่องเที่ยวภายในชุมชน มีแผนที่ดูชัดเจน แสดงสถานที่ท่องเที่ยว ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการประเมินคู่มือโดยการนำไปใช้จริงของอาสาสมัครนำเที่ยวจะเห็นว่าคู่มือนี้มีจุดเด่นเรื่อง การครอบคลุมจุดสำคัญๆ ในวัดมหาธาตุวรวิหาร มี

เนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์และให้ข้อมูลชัดเจน และอาสาสมัครเกิดความพอใจในภาพรวมของคู่มือนี้ เมื่อได้นำไปใช้ปฏิบัติงานจริง ดังนั้นการมีประสิทธิภาพของคู่มือนี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องใส่ใจ รูปแบบที่เข้าใจง่าย เหมาะสมสำหรับผู้ใช้

การนำคู่มือไปใช้อย่างเกิดประสิทธิผลนั้นก็ขึ้นอยู่กับบุคคลที่นำเสนอ ดังนั้นหากมีบุคคลที่เข้าใจความเป็นมาของสถานที่เชิงลึก ให้ข้อมูลที่ชัดเจน น่าสนใจ ประกอบกับบุคลิกภาพที่ดีและใจรัก บริการนั้น ก็จะสามารถเป็นเสมือนตัวแทนของจังหวัดและแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีได้ ซึ่งจากผลการทดลองใช้คู่มือจริงอาสาสมัครนำเที่ยวประสบผลสำเร็จในการถ่ายทอดข้อมูลสู่นักท่องเที่ยว และสามารถอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและตรงประเด็น รวมทั้งนักท่องเที่ยวยังพอใจการมีจิตใจรักการบริการและการอำนวยความสะดวกของอาสาสมัครนำเที่ยวด้วยกัน ซึ่งมีผลการประเมินมาเป็นสามลำดับแรก

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.1 คู่มือสำหรับการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ควรเพิ่มเติมรายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมในรอบปีที่จะเกิดขึ้นในสถานที่นั้นๆ เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการท่องเที่ยวได้ต่อไป

1.2 สำหรับคู่มือการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ควรมีการแปลมากกว่า 1 ภาษา เพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษาของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น

1.3 ก่อนที่จะให้อาสาสมัครนำเที่ยวลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ควรมีการฝึกอบรมและทดลองปฏิบัติงานเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด

1.4 ควรมีการสังเคราะห์องค์ความรู้ของอาสาสมัครนำเที่ยวในลักษณะของกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อนำมาขอเรียนรู้ต่างๆ สู่การพัฒนา เพิ่มเติม และปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มเติมการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ด้วยตนเองในพื้นที่อื่นด้วย เพื่อความครอบคลุมและสามารถฉายภาพจังหวัดเพชรบุรีในฐานะเมืองแห่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการต่อยอดงานวิจัยในลักษณะเชิงปฏิบัติการที่มีการพัฒนาอาสาสมัครภาคีประจำท้องถิ่นขึ้นมาอย่างจริงจังเพื่อประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวที่จะได้รับองค์ความรู้อย่างรอบด้านและการสืบสานความเป็นเมืองเพชรบุรีไว้ได้ต่อไป

2.3 ควรมีการต่อยอดการศึกษาในการสร้างกลุ่มอาณานิคมทางวัฒนธรรมเพื่อทำการศึกษาและจัดการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มชุมชนและวัฒนธรรมวัดมหาธาตุ-วัดพลับพลาย ซึ่งชุมชนมีความสืบเนื่องในกลุ่มชุมชนคลองกระแชง ทั้งนี้ นอกจากวัดและชุมชนในอาณานิคมนี้ ก็มีความน่าสนใจสำหรับการจัดการท่องเที่ยว ในลักษณะกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยววัดและชุมชน

บรรณานุกรม

- กฤษดา ชูย์อารีย์. (2553). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การเมือง). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา แสงลือสุวรรณและ ศรีนยา แสงลือสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร. 32(4): 139-146.
- _____. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. การท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงในจังหวัดสงขลา. การประชุม หาดใหญ่วิชาการครั้งที่ 4.
- จำนงค์ เอมรัตน์. (2552). วัดมหาธาตุวรวิหาร. ใน สมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี ได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมาครบ 500 ปี. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- เชิงนิเวศ. ศูนย์ศึกษาอนุภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยนครพนม.
- ถาวร พงษ์พานิช และคณะ. (2546). โครงการวิจัยกรณีศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์เชิงอนุรักษ์ของเขาสมอแคลง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ทม เกตุวงศา; และคนอื่นๆ. (2551). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดพุทธมงคล อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด มหาสารคาม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปัทมทิยา สิงห์คราม และคณะ. (2557, มกราคม - กุมภาพันธ์). ปัจจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง นิเวศประวัติศาสตร์ในเขตพื้นที่ประวัติศาสตร์ พันท้ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร. วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 33(1): 140-152.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. (2554). 5 มหาเจดีย์สยาม. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- ปิ่นเพชร จำปา. (2545). วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย พ.ศ. 2493-2544. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพฑูรย์ ทองฉิม, ปองเพชร ธาราสุข และ นิตาชล สกุลชาญณรงค์. (2556). ความต้องการการตลาด ต้นแบบ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 46.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี.

ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัลย์. (2552). การผลิตความหมาย พื้นที่ประเทศไทย ในยุคพัฒนา (พ.ศ.2500-2509). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). เชียงใหม่:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มณีวรรณ ชาตวนิช. (2555,กรกฎาคม-ธันวาคม). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชน ตลาดพลู เขตธนบุรี. วารสารกระแสวัฒนธรรม. 13(24) : 16-32.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. คณะโบราณคดี. (2551). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการชุมชนท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืน(เพิ่มเติม) (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัด ทำแผนการเพื่อพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศย่านตลาดน้ำตลิ่งชัน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง). กรุงเทพฯ : กองการ ท่องเที่ยวสำนักงานวัฒนธรรมกีฬาและการ ท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ร่วมกับ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2546). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการ จัดการทรัพยากร. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.

เรณูภา กลับสุข. (2551). ความต้องการคู่มือประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรยุวอาสาสมัครนำเที่ยว กรณีศึกษา Executive Journal. 32, 4.หน้า 139-146.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). ความหมายของพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ศศิธร ศรีเขียว; และคนอื่นๆ. (2551). รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการการพัฒนา เยาวชนโดยผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลบางโปรง อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง. (2547). สถานการณ์และกระบวนการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ใน

อดีต ศักดิ์สูง. (2554). ประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย. สงขลา: นาคิลป์โฆษณา.

อนุชิต สิงห์สุวรรณ. (2555). การรื้อฟื้นสำนึกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับการพัฒนาการ ท่องเที่ยว

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2545). นิเวศประวัติศาสตร์:พรมแดนความรู้. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์- คบไฟ.

- Ateljevic, I., Pritchard, A., and Morgan, N., eds. **The Critical Turn in Tourism Studies: Innovative Research Methodologies**, London: Elsevier, 2007.
- Coleman, S., and M. Crang, eds. **Tourism: Between Place and Performance**, London: Berghahn, 2004.
- Hannam, Kevin, and Dan Knox. **Understanding Tourism: A Critical Introduction**, London: Sage, 2010.
- Haldrup, M., and J. Larsen, **Tourism, Performance and the Everyday: Consuming the Orient**, London: Routledge, 2009.
- Michael Hitchcock, and Victor T. King, eds. **Tourism in Southeast Asia: Challenges and New Directions**. Honolulu : University of Hawaii Press, 2010.
- Tribe, J., ed., **Philosophical Issues in Tourism**, Clevedon: Channel View, 2009.
- Smith, Melanie K., **Issues in Cultural Tourism studies**, New York : Routledge, 2003.
- Howard, Peter; & Pinder, David. (2003, January). Cultural Heritage and Sustainability in the Coastal Zone : Experiences in South West England. *Journal of Cultural Heritage*. 4(1): 57–68.
- Al-hagla, S. Khalid. (2010, August). Sustainable Urban Development in Historical Areas Using the Tourist Trail Approach: A Case Study of the Cultural Heritage and Urban Development (CHUD) Project in Saida, Lebanon. *Citese*. 27(4): 234-248.

ข้อมูลออนไลน์

- Ok Nation.net. (2553). *การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่น่าสนใจ*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2557, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=633372>
- ศูนย์สื่อการเรียนรู้. (2554). *การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2557, จาก http://southnetwork.psu.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=166&Itemid=255